

*mit akar az eső nékem
elmondani mit akarhat?
cseppjei az ablakdeszkán
mint a könnyek úgy csurognak
a csizmám is szertemállott
és nagy a sár az utcákon
itt van a tél nemsokára
s nincs egy jó meleg kabátom*

*mit akar a gyertya nékem
elmondani mit akarhat?
csak pislákol fogy a faggya
nemsokára csonkká olvad
magam is csak pillogatok
mint a fogyó gyertyaszálam
nemsokára ellobbanok
itt a héder homályában*

*mit akar az óra nékem
elmondani mit akarhat?
az ő sárga számlapjával
és amikor nagyot kongat
csak egy kigondolt szerkezet
élettelen lelke sincsen
üt akarva-akaratlan
óránként előbbre biccen*

*mit akar az élet nékem
elmondani mit akarhat?
idő előtt megöregszem
ifjúságom múlik hervad
éhezések lenyelt könnyek
ökölre borult alvások
ölni napra nap a földit
és várni a másvilágot*

(Erdélyi jiddis népköltészet, Kányádi S. ford.)

XXVII. évfolyam 3. szám 2020. március

Bulányi Gy.: Isten Országának lehetőségei	4319
Király I.: A biológiai élet...	4326
Hegyi Gy.: A megnyesett répa kizöldül	4331
Várkonyi B.: A Miatyánk etikája	4333
Gromon A.: Hűtlen avagy...?	4335
Bulányi Gy.: Tévedhetetlen	4338
P. D. Ouspensky: Egy ismeretlen tanítás...	4341
LEVELESLÁDA	4341
Gyombolai M.: Versek...	4342

*«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»*
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

ISTEN ORSZÁGÁNAK LEHETŐSÉGEI A MÁSODIK ÉVEZRED FORDULÓJÁN

Evangelizációs estén Jézussal együtt imádkozva mondjuk Istennek: Jöjjön el a te országod! Az "ország" (a héber malkut, a görög basileia) Jézus ajkán nem földrajzi, hanem szociológiai fogalom: emberek meghatározható összességét jelenti. Az "ország" megvalósulásának Isten részéről nem lehet akadály, hiszen Isten kizárólag abban utazik, hogy az "eljöjjön". Zsinórpádlásról viszont - ha akarná sem tudná leengedni; sem ezredévfordulón, sem máskor. Az Isten Országá rajtunk fordul ("entos hümón" - Lk 17,21). Azon, hogy életünkkel mit kínálunk fel Istennek egyáltalán és éppen most, az ezredévfordulón.

I. A jézusi örökség

a/ Elv: motiváció és törekvéstartalom

Jézus három különböző országról tanított: a Sátán országáról, az evilági országról és az Isten országáról. Mindegyik országot emberek népesítik be. A politikai térkép az evilági országokat mutatja, az Isten és a Sátán országa pedig nem rajzolható térképre. Mindhárom országnak van princípiuma, lényegét-mivoltát meghatározó elve. Keresve a három különböző elvet, megjelöljük az egyes elvekben rejlő törekvéstartalmat és érzelmi motivációt.

A Sátán országának érzelmi motivációja a rossz akarat, a gyűlölet; törekvéstartalma pedig az erőszakra épülő VEVÉS.

Az evilági ország érzelmi motivációja vegyes: valakikkel szemben jó, másokkal szemben rossz akarat vezet, hiszen nem egyetemes, hanem csupán csoport- és osztályérdeket képvisel; s ha történetesen minden állampolgár érdekét egyformán képviselné is, a szuverenitásán, államhatárain kívül élőkét ez esetben sem képviselné. Törekvéstartalma pedig a JOG, amely kényszerítő erejével biztosítja a korábbi nem-erőszakos (mert munkát kívánó) SZERZÉSEK és az erőszakos VEVÉSEK által kialakult tulajdonrendet. Ez a rend a csoportérdeket képviselés következtében egyenlőtlenégi rendet eredményez, melyet törvényesnek, sőt még Justitia-nak (igazságosságnak) is deklarálnak a győztesek, a sikeresek, a kiváltságos helyzetbe került személyek, rétegek, osztályok, nemzetek. A hátrányos helyzetben levők természetesen rendre igazságtalannak minősítik a kiváltságos helyzetben levők által jogosnak és törvényesnek deklarált rendet. Például a munkanélküliek vagy munkabérükből létminimum alá kerülők hazánkban vagy a harmadik világban - ilyenek minősítik a tőkés társadalmi rendet. Például Koszovó albánjai, a Vajdaság, a Csallóköz vagy Erdély önrendelkezési joguktól békeszerződésekkel megfosztott nemzeti kisebbségei is ilyenek élik meg és állítják az evilági országok hatályos nemzetközi jogrendjét.

A jogok világában mozgunk itt; azaz a fegyverrel védett statusquok rendjének a világában. Minek következtében a fegyverek erejében létrejött és azokkal biztosított rend és jog ellen vétőket büntetnek is fegyvereik erejében a rend és jog kiváltságoltjai és védői. Büntetnek esetleg e jog és rend erkölcsös voltát pusztán elméletben megkérdőjelezőket is, s még inkább büntetnek a jog és rend ellen gyakorlatban is vétőket: a fegyveres lázadókat. Büntetnek esetleg Isten és/vagy az erkölcs nevében is, de mindenképpen a jog és rend

nevében. Az ókori pogány római jog és rend ismert minden személyi jog nélküli rabszolgákat. A 16. századi immár "keresztény" Verbőczy Tripartituma ismer ugyanilyen jobbágyokat, akiket a dolgokról (Res), a vagyontárgyakról szóló fejezetben tárgyal, s akik - bár java részük csak magyarul beszél - jogilag nem is tartoznak a magyar nemzetbe, hiszen csak vagyontárgyak. Alighanem ők maguk is így gondolták ezt, mert amikor Bakócz érsek felfegyverzi őket, nem a török ellen, hanem az őket magából kirekesztő nemesi nemzet ellen fordulnak. A nemesek is tisztában vannak a jobbágyok evilági országon kívüli helyzetével: Mohácson húszezer nemes fogadja a törököt, pedig fogadhatná a jobbágyok sokszázvezres serege is. Csakhogy a nemesi Magyarország nem vállalta még egyszer a jobbágyok felfegyverzésének kockázatát. Mindez a kereszténység fennállásának 16. századában történik, de senki sem veri félre a harangot mondván: mi köze van mindennek Jézushoz s az általa hirdetett országhoz? De miért is kellene bármiféle harangot félrevernünk? Miért, hiszen Krisztus meghalt a kereszten, az ösbűn szennye immár lemosva a megkereszteltekről. jobbágy és nemes - kereszttel egyaránt meghintve - mehetnek mindketten a mennyországba. Senki sem gondolkodik már a harmadik ország, a jézusi Isten Országa kategóriájában. Majd csak Berzsenyi Dániel beszél - ám a felvilágosodástól tanítva - "orca-pirító szegényről".

Az Isten Országának elve viszont az ADÁSban, a mindenkinek mindent adni akarás, az osztozás törekvéstartalmában megnyilvánuló érzelmi motiváltság: azaz a szeretet, és nem pusztán valakik, hanem kivétel nélkül minden ember iránt. Ebben az országban a javak egyenlően oszlanak meg az ország népe, tagjai között, ami feleslegessé is tesz mindenféle erőszakot. Tehát éppen azt, ami nélkül a másik két ország nem állhat fenn.

Valamelyest részletezném is e három törekvésvilágot, utalva az azokban rejlő célkitűzésekre, eszmékre és eszményekre. A sátáni és evilági országé - akármilyen meghökkentő is, de - közös: nagyság és uralkodás, kiváltság és gazdagság, hatalom és erőszak. Olyannyira közös e törekvésviláguk, hogy a pusztában a Sátán a fentiekben megrajzolt evilági országot kínálja fel Jézusnak, ha Jézus - hajlandó cserébe leborulva imádni őt. A két ország ebben a szemléletben - egy cég! Az Isten Országának eszméje viszont e "két egy testvér" nemcsak ellentmondása, de ellentéte is: kicsiség és szolgálat, adás és szegénység, kardot hüvelybe dugó szelídség és békességteremtés. A Sátán az evilági ország karhatalmával iktatja ki társadalomból és életből

Jézust; tanítványait is, ha mivoltukból fakadóan megtagadják a Sátán és az evilág közös eszményeinek szolgálatát. így tesz Jézus előtt és Jézus után is. Szókratészt és Izaiást, Martin Luther Kinget és Romero érseket - e két ország közös buzgólkodása folytán - ugyanaz a Golgota várja. A jézusi tanításnak, örömhírének nem hiába reálsummája ez: Keressétek az Isten Országát, és keresztre talál, aki keresi. Joggal merül fel a kérdés: "élhető" is ez a jézusi Ország, vagy csak "halható"? Lehet élni érte; de ebbe bele kell halnia a létező társadalmi rendben annak, aki megpróbálná?

b/ Isten és a harag

A szeretet örök szentháromsági országában élő Istent az emberi történelemből kizárólag ennek az országnak a megvalósulása érdekli. Ezért az Atya azt szeretné, ha az országa szolgálatára rendelt és teremtett emberiség megbecsülné a kizárólag ezen ország előbbre segítése érdekében közénk jövő Fiút. Dehogyan ácsingózik-vágyakozik a végtelenül szent Isten a golgotai gyilkosságra. Dehogyan akar Fia halála által kiengesztelődni. Aki szeret, nem duzzog, nem tart haragot, és nem kívánja senki vérenek hullását. A tékozló fiú apja ő, aki szereti tékozló fiát csakúgy, mint a nem tékozlót. Napját fölkelte jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és hamisaknak - Golgota előtt és után egyaránt. Szereti tehát a rosszakat is. Nem lehet rosszabb, mint amilyenek mi vagyunk, akik szeretjük gyermekeinket akkor is, ha azok ellenünk fordulnak. Isten végtelenül tökéletes, mert mindenét adóan szeret minket; és végtelenül irgalmas, mert amikor bűneinket elhagyva visszamegyünk hozzá, akkor bűnbánó szavunk fejében minden bűnünket megbocsátva, azonnal magához is ölel. Nincs tehát kárhozzátó haragja! Szeretet-mivoltából következően nem is lehet. Haragjában tehát sohasem taszíthatja el magától gyermekét, az embert (héberül: ha adam). Még kevésbé minősíti bűnösnek Ádám vétlenül született ivadékait. "Ádamban bűnössé tett mindnyájunkat, Krisztusban pedig igazzá tett mindnyájunkat!" - hangzik ez az összes keresztény felekezetek hitvallásának közös tanításaként. Pedig aligha lehetne kitalálni mondatot, mely jobban meggyalázná a szeretet végtelenül szent Istent, mint hitvallásaink e sarkalatos tétele. Az "Ádamban mindnyájan vétkeztünk"-tétel a kollektív bűn világába vezet. A konkviztádorok, rabszolgavadászok, Hitlerék és Sztálinok, a háborús bűnösök, a tömeggyilkosok világába. Ezt az Istent, ha volna ilyen, még az Egyesült Nemzetek Szövetsége is kizárná magából. Az ENSZ tehát, amely pedig csak a jog, az evilági ország kategóriájában gondolkodik.

Kizárná bizony, mert a kollektív bűn még a jog elvét is lábbal tiporja, hát még a szeretetét! Ez utóbbihoz végleg semmi köze.

c/ Vallás és prófétagyilkolás

A bűnbánatot tartó Ninive népének könnyebb a helyzete az ítélet napján, mint a bűnbánatot tartani nem akaróké, tartozzanak azok akár a választott néphez is. Istennek nincsenek kiváltságoltjai. "Kiválasztottai" vannak csak, s hűségük miatt őket hurcolják Golgotára azok, akik nemegyszer Isten kiváltságoltjainak gondolják magukat: a prófétagyilkosok. Éppen ezért nincsen egyedül üdvözítő vallás sem. Nincsen körülméletés, kereszttség, imamalom, beavatás, vagy akárminő egyéb vallási szertartás, amely kizárólagos bérletet biztosítana az egyes vallások elkötelezettjeinek a mennyországba, a transzcendens bevalásra. Jézus létrehívta az Isten Országa eszményeit vallani hajlandók közösségét, és kahal-nak (ekklésié, egyház) nevezte őket, de vallást nem alapított. Elég volt ebből a műfajból számára annyi, amennyi már addig is adva volt; személyesen neki, a zsidónak - a zsidók vallása.

Nem akart új vallást a régiek helyett. Azért nem, mivel a vallás nem képes üdvözíteni. Arra csak Isten, meg a mi szeretetünk és bűnbánatunk közös ereje képes. Azért nem akart vallást, mert a vallás legfeljebb Golgotára képes hurcolni azokat, akik elvállalják az Isten Országa eszményeit. Nincs is módjuk a vallásoknak másra. Azért nincs, mert az evilági ország addig üldöz, szorongat minden vallási közösséget, amíg az meg nem tagadja az Isten Országának eszményeit; addig üldözi, amíg frigyre nem lép az evilági országgal. Ha pedig létrejön a trón és az oltár szövetsége, hamar fellobbannak a máglyák, melyeken kettejük szövetségének akaratából elégetik Isten Országának elkötelezettjeit. Konstantinig békén megél az antióchiai iskola is, de utána már - elsősorban a császár jámbor kívánságára - elégetik az istentelen eretnek ariánusokat. A felvilágosodásnak köszönhetjük, ha ma már nem égetik el, csak marginalizálják, csak búra alá rakják az eretneknek kikiáltottakat.

A vallások kiváltságoltakat termelnek, a kiválasztottak pedig Lélekből születnek, s így Isten Országának közössége transzcendálja nemcsak az evilági országokat, de a vallásokat is: túllép rajtuk. Lehetséges ez? Valamelyik evilági országban csak kell élnem, mert nem mehetek le a térképről. Valamelyik vallásba beleszületek akkor is, ha szüleim az Isten Országának elkötelezettjei, ahogyan Jézus is beleszületett József és Mária vallásába. A szülői ház, a

názáreti zsinagóga, a jeruzsálemi templom juttatta el oda, hogy el tudott menni a pusztába, s hogy ellene tudott mondani azoknak az evilági - sátáni eszményeknek, amelyeknek jegyében vallásának főpapja s a vele trón és oltár szövetségben levő állami (evilági országbeli) tisztviselő keresztre juttatja majd. A vallások nevelnek is, keresztre is juttatnak. Ezért nem hozott létre Jézus új vallást. Nem, mert nem akarta, hogy általa létrehozott vallás főpapja juttassa majd keresztre a tanítványokat. Olyan közösséget hozott létre, amely csak nevel minket Istenre és Országára. Közösségével, az egyházzal, nem óhajtotta az inkvizíciókban és máglyán elégetésekben és kiközösítésekben foglalatokodó vallások számát gyarapítani.

d/ Mikor nincs szeretet bennem?

Csak szeretetet akart, s ennek himnuszát kell írnia és élnie minden tanítványának. Himnuszt, amely szerint az szeret, aki odaadja minden vagyonát, s testét is képes átadni, ha kell, a Vevés és a Jog tüzének... Himnuszt, amely szerint ez a szeretet; és ha nem ezen az úton járok, nincs szeretet bennem. Nincs, mert amíg többet akarok birtokolni, mint amennyi a másíknak jut, nincs szeretet bennem. Amíg gyermekeimre több forintot akarok költeni, mint amennyit a másíknak költhet övéire, csak beszélhetek a szeretetről, de nincs szeretet bennem. Amíg elgondolásaimnak karhatalommal akarok érvényt szerezni, nincs szeretet bennem... legfeljebb szövegelhetek róla - akármikről is informál Pál szeretethimnusza.

II. A páli fordulat és sikere

a/ Arábia

Pál nem tartozott a Tizenkettőbe: Tarsusban élt, amikor Jézus Galileában tanított. Miután a damaszkuszi úton földre vágta őt alighanem lelke terhe is (hiszen Pál Jézus-tanítványokat kívánt börtönbe juttatni!), Arábiába megy, és nem a Tizenkettőhöz - tanulni, Jeruzsálembé. Mindmáig mély titok, kikkel találkozott Arábiában. Arra viszont következtethetünk, hogy mit tanult ott, mert az arábiai három esztendő végeredménye nem titok. Címe: az én evangéliumom. Pálé és senki másé. Nem a Tizenkettőtől tanulta a benne foglaltakat. Summájára már utaltam: Ádámban mindannyian vétkeztünk, s ennek folytán rajtunk a kárhóztató Isten haragja... de Krisztus gólgotai halála tisztára mosott minket. Mint mondtam, következtethetünk a végeredményből, a summából.

Elemekre szedem e summát. Négy állítás van benne.

- a) Ádám vétkezett
- b) Mi is vétkeztünk Ádámban
- c) Krisztus meghalt
- d) Krisztus halála tisztára mosott minket

Kettőt tudott ezekből a tizenkettő is: a/ Ádám vétkezett és c/ Krisztus meghalt. Kettő viszont merő újdonság volt számukra: b/ Mi is vétkeztünk Ádámban és d/ Krisztus halála tisztára mosott minket. Következtetésem: a merő újdonságban lehet ludas Arábia.

b/ Gnózis

A mediterráneumban a jézusi üzenettel egy időben hódított egy másik szellemi-vallási irányzat is. Tanította, hogy valami végzetes baj történt az emberiséggel, már léte hajnalán. Az történt, hogy merőben szellemi létezését lecserélte az ember a jelenlegi, a tapasztalható testire. Ez az irányzat keveseknek szóló, belső és titokzatos, ezoterikusnak mondott ismeretet kínált. (Görögül gnózist: lényegében e történés tényként elfogadását.) Az ismeret kihúzza a bajból: visszakérülhetünk eredeti szellemi állapotunkba... e felismerés által.

Ezzel az irányzattal találkozhatott Pál Arábiában. A törvény és a próféták ismerője természetesen elutasította – mint mesét – eredeti szellemi létezésünknek testire cserélését, de elfogadta belőle az ősi baj gondolatát, s persze az abból megváltódás, a kiszabadulás szükségességét. Behelyettesítette a gnosztikus ősbajt az ugyancsak az emberi lét hajnalán történt ádámi-évai ősbűn-esettel, s következményével: a Paradicsom, az Isten közelében élhetés elvesztésével. A megváltó ezoterikus gnózist pedig lecserélte a megváltó hittel. Miként az Arábiában megismert gnosztikus szellemi irányzat egy gondolati tartalom segítségével kívánja visszahozni az embert eredeti istenközei állapotába, úgy Pál is egy ténynek: Jézus halála (ill. Istent engesztelő kiomlott vére) tényének tulajdonítja az ember ügyét rendbetevő erőt. Az erről beszélő páli ismerettartalom kerül a gnosztikusnak a helyére. Üdvösségünk feltételévé lesz Pál igazának elfogadása, azaz a megváltó hit. Miben? Jézus Istent kiengesztelő, minket megváltó halálában.

Kopernikuszi fordulatot okoz ez majd a Jézus-mozgalom történetében. A galileai halászok védtelenek vele szemben. Ők ismerik a néptanító Jézus népet tanító szintű példabeszédeit. Pál pedig elvégezte a jeruzsálemi teológiai főiskolát, s ezen felül három posztgraduális évet tölt még Arábiában. Nem

közönséges élményeken megy ott keresztül: "Ismerek egy embert Krisztusban. és tudom, hogy ez az ember - hogy testben-e vagy testen kívül, nem tudom, csak az Isten tudja - elragadtatott a Paradicsomba, és olyan kimondhatatlan beszédekkel hallott, amelyeket nem szabad embernek elmondania..." (2Kor 12,2-4). Valamiféle beavatásban részesülhetett, ami teljes bizonyossággal töltötte őt el. Teológiai közléseit Jézustól kapott kinyilatkoztatásként adja elő, sőt még Jeruzsálemben is kinyilatkoztatás folytán utazik, ahol is érvényesíteni képes álláspontját. Sőt, ezt követően Antiochiában még Pétert és Barnabást is helyére teszi.

c/ Evangélium kinyilatkoztatásból

Jézus a három évi tanítás után a Lélekre bízta a Tizenkettőt. Ezt követően áll elő Pál, és mondja: "...az evangélium, amelyet hirdettem, nem embertől származik, mert én nem embertől vettem, nem is tanítottak rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam" (Gal 1,11-12). A Jézus mozgalom addig hivatkozhatik Jézusra, amíg a mozgalom elindítóját meghatározó szemlélet és célkitűzések meghatározóak maradnak a mozgalomra. Ha a mozgalom tagjait, esetünkben Pált, a Lélek olyan kinyilatkoztatásokban részesítené, melyek alapvetően különböznek, sőt ellenkezéne is azokkal a gondolatokkal, amelyekre Jézus a maga közösségét építette, akkor a Lélek leváltaná Jézus mozgalmát Páléra. Ha viszont a Lélek a Fiúval fennálló gondolat- és létegyesége következtében nem részesíthet senkit sem jézusi célkitűzésekkel ellenkező kinyilatkoztatásban, akkor az ily tartalmú "kinyilatkoztatások", azaz hogy inkább csak állítások, nem eredhetnek a Lélektől. Ha mégis tőle erednének, akkor Jézus hitelre méltóságával van baj, mert ez esetben Jézus küldetése nem végérvényes szava Istennek hozzánk. Ez persze elméletileg nem kizárt. Pál vagy akárki igéje lehet Istennek Jézus utáni szava hozzánk. De az azután végleg nem valószínű, hogy Jézustól vette volna Pál azt, amit Jézus nem tanított. Lecserélte volna Jézus pár évvel később azt, amiért pár évvel korábban meghalt a Golgotán?

d/ Az a bizonyos kopernikuszi fordulat

A páli tanítás kopernikuszi fordulatot idéz elő a Jézus-mozgalom történetében. Nézzük meg e fordulat legfontosabbnak tetsző vonásait.

Isten országa immár alapvetően nem Jézust követő életünkön fordul, hanem azon, hogy elhisszük-e a páli gnóvizist: a hit üdvözít, nem a cselekedetek.

Értelmetlenné válik nemcsak a zsidók reménye, az Ígéret földjének visszaszerzése, hanem az egész emberi történelem is. Csak pillanatok vannak hátra már: oly kevés az idő, hogy már megnősülni sem érdemes, hiszen jön Krisztus a levegőégben, s megyünk mindannyian hozzá, hogy mindörökre vele legyünk.

Csak azok mentődnek meg ilyen módon, akik misztikusan egyesülnek Jézussal a keresztségben, s ezzel létre is jön egy új és újra kizárólagos vallás. Kizárólagos, mert vallási, liturgikus cselekménye, a keresztség - az üdvösség feltétlen feltételévé válik.

Míndezek következtében a Jézus-mozgalomnak ki kell szakadnia Izrael vallásából, mert létrejött egy új vallás. Jézusé! Annak ellenére, hogy Jézus a maga mozgalmával éppen egy olyan közösséget hívott létre, amelyben akármely valláshoz tartozunk is, teljesíthetjük Isten akaratát, építhetjük az Országot, ha magunkévá tesszük a szeretet érzületét és a mindentadás magatartását. A páli gondolatvilág viszont vallást hív létre, bár a vallás széttephetetlen szövetséget alkot az evilági országgal, amelynek célkitűzései lerontják az Isten Országának törekvéseit. Jézus elhatárolja magát s övét az evilági országtól, amikor az egymással vetélkedő tanítványoknak, az evilági ország viszonyaira emlékeztetvén őket, mondja: "Köztetek azonban nem ez a rend, hanem aki a legnagyobb közöttetek, olyan legyen, mint a legkisebb, és aki vezet, olyan legyen, mint aki szolgál" (Lk 22,26).

e/ Vannak felsőbbségek

A negyedik vonás:

Érintetlen marad a páli tanításban az a struktúra, amelyben fennáll az evilági ország és a Sátán országa.

A kopernikuszi fordulatnak ez a negyedik vonása, ha lehet, még súlyosabb következményű, mint az előbbiek. Pál-szintézisem VI. kötete beszél erről, melynek címe: Erény-e az engedelmesség? Péter közli Kaifással, hogy nem a hallható szóval szóló főpapnak kell engedelmeskednie, hanem a csak lelkiismeretén keresztül megszólaló Istennek. Meggyőződésünknek engedelmeskedünk, nem embereknek. Jézus tanítja, hogy nincsenek atyák, mi pedig mindannyian testvérek vagyunk. Pál pedig tudja, hogy vannak felsőbbségek. Ez pedig engedelmesség-kapcsolatokat hív létre. Melyeket?

Az Atya szereti a Fiút, a Fiú engedelmeskedik az Atyának. A Fiú szereti az embert, az ember engedelmeskedik a Fiúnak. A férj szereti feleségét, s ő

engedelmeskedik férjének. A gazda szereti szolgáját, ez meg engedelmeskedik urának. Az uralkodó szereti alattvalóját, aki engedelmeskedik neki. Az egyházi vezető szeret, s a tagok engedelmeskednek neki.

Jézus Péterrel hüvelyébe dugatja a kardot, Pál a felettes hatalmakkal nem dugatja. Nem, mert "a hatalom Isten rendeléséből van, s aki annak ellene szegül, Istennek áll ellen, mert nem ok nélkül viseli a kardot, hiszen Isten szolgája" (vö Róm 13, 1-5). Az engedmességre kötelezett ember büntetésnek van kitéve engedetlensége esetén. Ez a jog világa. A tékozló fiú apja viszont nem bünteti az engedetlenkedőt. Egészen mást csinál vele. Nincs is engedmességre kötelezve a fiú. Egészen mást, visszaszeretést kíván tőle az Atya. Jézus tanításában csak az eperfa engedelmeskedik a tanítványoknak, ember nem (vö. Lk 17,6).

f/ A keresztény kultúra

Nem sok időnek kell Pál után eltelnie, hogy megtanuljuk: mi is lehetünk felettes hatóságok, és mi is elővehetjük a hüvelyből a kardot. Kiirthatjuk Koppány pogányait, hogy megkeresztelhesük nemzetünket. A tőkefelhalmozás érdekében kirabolhatjuk az új világot, s a bennszülöttek megállapíthatják, hogy nem is Krisztust, hanem az aranyat imádjuk. Máglyán elégethetjük azokat, akik nem úgy tanítanak Istenről és Jézusról, mint egyházunk felettes hatóságai. S amikor az eretnekek ráébrednek, hogy felettes hatóságot kell nekik is találniok tévedhetetlen igazuk védelmére, jöhet a harminc éves háború, jöhetnek a vallások véres küzdelmei egymással. Nincs az emberi történelemnek kultúrája, mely felvehetné a versenyt fegyveres rablásban és tömegmészárlásban velünk. Kikkel? Az úgynevezett keresztény kultúra hordozóival. Alighanem e történelmi sikerünk magyarázza mesés öntudatunkat. Napjainkban is, amikor a fordulat óta végre idehaza is büszkén emlegetjük e "keresztény" kultúrát és annak értékeit.

A Jézus-mozgalom pedig a páli alapvetés s a normál emberi esendőség erejében megírhatja a maga haldoklásának kétezer esztendő történetét. Címet is adhat neki: Jézus, a nagy sikertelen és a sikeres Pál.

(Nem Arábia magyarázza mindezeket? Az Ószövetség biztosan nem magyarázza. Hát akkor mi magyarázza? Pál zsenije az ok? Nagyon valószínűtlen. Kultúrfolyamatban élünk.)

III. A felvilágosodás kísérlete

"Túrte Miklós, túrte, ameddig túrhette". Ki ez a Miklós? Az Isten biztosan nem, mert ő máig is túri. Az Isten által megteremtett – nem a megváltott, csak a - közönséges emberi természet nem túrte. Fellázadt ellene. Jó két százada. Megunta az egyház gyámkodását és eretnekezéseit. Kívül tette magát rajta. Elvileg söpört el minden felsőbbiséget. Nem azt mondta ugyan, hogy ti mindnyájan testvérek vagytok, hanem azt hogy citoyen, polgártárs, és hogy SZABADSÁG. Nem mondta, hogy a gazdagok pokolra mennek, hanem csak azt, hogy EGYENLŐSÉG. Nem, hogy dugjuk hüvelyébe a kardot, de mondta, hogy TESTVÉRISÉG. Az egyház válasza erre: minden könyvüket indexre tette, s vallotta tovább a maga Isten rendelte tévedhetetlenségét, s hogy Isten rendeléséből vannak a különböző gazdagság-szintű társadalmi osztályok, miképpen a mennyben is az egymástól különböző angyali rendek és karok.

S változatlanul vallotta, hogy a megáldott fegyverekkel "igazságos" háborúkat kirobbantó és vezénylő királyok, bizony Isten kegyelméből uralkodnak rajtunk. S várta a jobb időket, amikor eltűnnek ezek az istentelen "illuminátusok" a történelem színpadáról.

A magyar szellemi élet és irodalom mindenesetre újjászületett ebből a felvilágosodásból. Petőfink arról az időről énekel, amikor majd a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet, Vörösmartynk pedig arról, amikor majd a viszály elvérzik a csatákon.

Egy versét idézném, mert a felvilágosodás erejében - idehaza is - nemzedék támadt, amely tudott újra hinni, remélni és szeretni. Másfél százada írta, s címe: A Gutenberg-albumba.

Majd ha kifárad az éj s hazug álmok papjai szűnnek

S a kitörő napfény nem terem áltudományt;

Majd ha kihull a kard az erőszak durva kezéből

S a szent béke korát nem cudarítja gyilok;

Majd ha baromból s ördögből a népszaroló dús

S a nyomorú pór nép emberiségre javúl...

És így tovább.

A felvilágosodásban támadt új életre a jézusi gondolat. Nem tudta megvalósítani, de tisztábban csengte az evangélium célkitűzéseit, mint a korabeli egyházi ige hirdetés. A 19. század első felének gondolkodói el is jutnak a hűtlen sáfárról szóló példabeszédig, a gazdag ifjút bizony útjára engedő, s az Isten és országának ellenlábását a pénzben, a Mammonban megjelölő - Jézusig. A szocializmus gondolkodói a szabadság,

egyenlőség és testvériség megnevelésének közvetlen okát a magántulajdonban jelölik meg. 150 évvel ezelőtt Marx Kiáltványa kockáztatja a szabadságot és testvériséget, hogy megvalósulhasson a nagy kisajátítás. Ezt követi hetven év munkásmozgalom, utána pedig hetven évlétező szocializmus, majd térdre kényszeríti az egészet a tőkés társaságok világhuralma.

A 19. század nagy reményeit követi századunkban két világháború, Hitler húsz, Sztálin negyven millió halottja, Hiroshima, Nagaszaki s a nukleáris és ökológiai katasztrófa fenyegetése - mint a felvilágosodás "melléktermékei". Nem sikerült az új kísérlet sem!

És fölarsant a béke dala, a kereszté és a fényé,

az új Marseillaise szent tüzén kigyúlt a csipkebokor;

üvölt a gonosz: Nézd, új jakobinusok állnak a Volga vizénél!

s már csattog az ostor, az új urak ostora, csattog az új rabokon.

Új rabok, új éhség, új börtönök! - újra hiába

zökkent régi sínéről újabbra a régi világ:

új függönyök mögött pereg az Ember Tragédiája

s üres egekbe vezérli a bűn a szeretet dalát

- írja a századelőn egy húsz éves költő, Szabó Lőrinc.

Ugyanúgy nem sikerült, mint a Jézustól elindított mozgalom. Összegegyeztetetlen elemeket nem lehet összegegyeztetni. Jézust Pállal, az egyenlőséget a szabadság és a testvériség eltiprásával. Akármilyen fájó, de mondom: sem Szent István kardjával, sem Rákosi Mátyás gumibotjával - nem lehet Isten Országát csinálni.

IV. A posztmodern és a Bokor

Az északatlanti emberiség teremtette a felvilágosodást, s ma már tudja, hogy kísérlete csődbe ment. A csődtudat adott nekünk új korszaknevet: posztmodernben vagyunk.

Mit csinálunk posztmodernben? Mit sem törődve a katasztrófák fenyegető veszedelmével, egyengetjük a katasztrófa útját. Mivel tesszük? Fogyasztunk. Azaz fogyasztanánk minél többet, s ezért reménykedünk, hogy valamelyik pártunk segítségével csak sikerül a bőséges fogyasztás határait

Hegyeshalomtól keletebbre, mondjuk Békéscsabaig tolni. Mivel készítjük a katasztrófát? Nem házasodunk, s ha házasodunk is, nem csinálunk gyereket, mert a gyerek fogyasztja fogyasztási lehetőségeinket. Utánunk a vízözön! A nemzet jövője sem érdekes, az éhező milliárdok sorsa sem érdekes. Talán nekünk még kitart az északatlanti szép világ! - sóhajtjuk. Mivel készítjük még? Steril misztikával. A vallási ipar termékeivel, szolgáltatásaival. Minden szolgáltatás jó, amely nem beszél arról, ami ebben az órában itt elhangzik. Utánunk a vízözön, de addig is istenélményre vágyunk. Saját vallásunk is szolgáltatathatja. Az is jó, csak egy kicsit színtelen, meg már túlságosan megszokott, és ezért unalmas. Több csodálatosra, élménydúsabbra tartunk igényt. Keletire, ezoterikusra, feldobóra. Hiszünk szívesen bármiben. A vallási ipar hihetetlen anyagi tőkével rendelkezik, fiadzik is nála a pénz. Meg is magyarázza, miért. Isten megáldja gazdagsággal, aki bízik benne... Nem folytatom.

Már csak annyit mondom, hogy ismerek olyanokat, akik erre az egészre nemet mondanak. Azért mondanak nemet, mert szeretnék folytatni a Jézus-mozgalmat. Egyik katolikus folyóiratunk éppen az elmúlt napokban jelentette be rájuk vonatkozó gyanúját: katolikusok-e igazán? A Bokor névre hallgatnak. Nem igazán katolikusok, mert azt is gondolják, hogy a Jézus-mozgalom folytatásához nem kell feltétlenül katolikusnak lenni, bár az sem akadály, ha valaki vasárnaponként katolikus templomban ünnepel eucharisziát. Nem akadály, mert a templomjáró kiteszi magát ezzel annak a kockázatnak, hogy Jézusra emlékeznek. Arra, aki bíztat minket: a szelídeké lesz a Föld!

Szót értenek e Bokorba tartozók azokkal, akik szeretnének reményt nyújtani, s nem zavarja őket ebben valláskülönbség. Miféle reményt? Azt, hogy nem patkányok öröklék Bolygónkat. Nem, mert lehetséges az Isten Ország, hiszen rajtunk fordul. Lehetséges, ha akarjuk.

Ha viszont a katolikus nemcsak az ötezer különböző vallás egyik válfaját jelentené, hanem azt az egyetemességet is, amely Isten gyermekének tekint kivétel nélkül minden embert, akkor boldogan versenyezhetnek a Bokorba vagy bárhová tartozók "az Isten szerint katolikus" megnevezés elnyeréséért. Ez ugyanis azt jelentené, hogy csak testvért ismer, akit szolgálni kíván, s akivel osztozni akar egészen odáig menően, hogy "senki nem mondana semmit a magáénak, mert mindenük közös" volna..., s akivel ennek következtében nem is lenne többé miért

verekednie, s így hüvelybe dughatná kardját. El is adhatná az ócskapiacra.

Késlekedhetünk is ezzel. De ez esetben nem biztos, hogy megérjük a harmadik ezredfordulót. Nem, mert belepusztulunk, ha nem azt csináljuk, amire teremtve lettünk.

(Elhangzott 1998. okt. 23-án a tatabányai református templomban.)

KIRÁLY IGNÁCZ

A BIOLÓGIAI ÉLET JÉZUSRA FIGYELŐ SZEMMEL

Az emberiség örök nagy kérdése ismét és személyesen megszólított: miért fáj a földi élet? A legegyszerűbb lenne a szokásos vállrándítás: ez van, csináljam a mindennapi dolgaimat és kész. Ne foglalkozzam olyan kérdésekkel, melyeket az emberiség nem tudott egyértelműen megválaszolni. Évezredek alatt sem. Születéskor a felsírás az első életképességet mutató közismert jel. Halálkor csak keveseknek adatik meg a gyors, fájdalommentes, sírásmentes vég. Többségünkre fájdalmas, sokszor elhúzódó, szeretteinknek megterhelő utolsó időszak vár. Hívó ember vagyok, ami annyit jelent, hogy Istenben bízni akaró vagyok. Hiszek Jézus szeretet Istenében. Hiszek, mert hinni akarok. Minden égre kiáltó kérdésem ellenére. Tény, hogy „repülni akar a lelkem, de nem bírja a testem” (Latinovits). Vallom, hogy az élet legalapvetőbb kérdéseire nincsenek tévedhetetlenül igazolható válaszok. Elhíhető válaszok vannak. Jó lenne, ha tudható, bizonyítható válaszok lennének... Jó lenne? Hiszen akkor ezek az igazságok

determinálnák az ember szabad, mérlegelő döntési lehetőségét. Pontosabban szólva a tudatosságban elkényelmesedett embereket meghatároznák. A gondolkodásra, ok és okozat boncolgatására készségeket abban bizonyára megerősítenék, hogy mégiscsak istenképp szabad az ember. Fájdalmas ára van az emberi szabadságnak. Rendre szembesülni kell a ténnyel, miszerint az élő testtel mulandóság, fájdalom és halál jár együtt. A magunk és szeretteink fájdalmáról beszélünk. És ezen túlmenően minden élő fájdalomról... Ezzel akkor is foglalkoznom kell, ha tudom, hogy „az ember boldogsága nem azon fordul, hogy meddig él, hanem hogy hogyan” (Sántha F.).

1./ Biológiai élet a régi kultúrákban.

Ami fáj, azt gyógyítani kell, amennyire lehetséges. A boldogság fogalma a baj és fájdalommentességet is tartalmazza. Vagy mégsem? Szt. Ágoston és Leibniz szerint: „Jobb, igazabb, teljesebb a világ a szenvedésekkel.” Ezt akkor is vallanák, amikor fájdalmasan haldoklik karjaikban az, akit nagyon szeretnek? Ősi emberi törekvés a fájdalom csökkentése, megszüntetése. Hammurabi törvénye már tartalmazza az orvosi, gyógyászati gyakorlat szabályozását (i.e. 1220). A betegségeket gyógyítani kell és erre mindig nagy figyelem irányult. Az orvoslásra már az ókorban is sokféle megélhetési forma szerveződött, a babonától, a kuruzslásokon át a természetgyógyászaton keresztül az anatómiai ismeretekre is épülő, ősi tapasztalati kincseket alkalmazó orvoslásokig. A görögök isteneik és félisteneik világában sokfélét gondoltak, pl. Apollót vallották a sebek, betegségek, fájdalmak okozójának, aki nyilaival fejezi ki sértettségét és áldozatokkal esetleg ki lehet engesztelni. Alkmaion (i.e. 500 körül), aki a szervezet anatómiai megismerése érdekében boncolt állatot, nagy lépést tett abba az irányba, hogy kikerüljön az istenek közvetlen belenyúlásaiból a biológiai élet rendje. Első lépés ez abban a tekintetben, hogy megkérdőjelezze a bajok isteni eredetét. Az azonban mindmáig kérdés, hogy végső soron ki a felelős közvetlenül, vagy közvetetten a fájó életért? Ha Isten a teremtő, akkor rá irányul a kérdés. Ha Demiurgos (isteni erőt teremtésre, alkotásra használó szellem, magyar őshagyományban a Gonosz) a teremtő, akkor Isten mentesül a felelősség alól. Menteseül? Végső soron a gonosz erő is isteni eredetű! Hippokratész (i.e. V. sz.) a kor orvosi egyeteme mellett élt, Aszklepiosz, a gyógyítás istene templománál. Az istenség már csak tiszteletbeli szerepet kapott, levált a biológiai rendszerről. Kihagyták az istenséget a biológiai életből. Egészséges, akinek rendben és jól működnek a szervei,

beteg, akinek nem. Ez utóbbit gyógyítani kell. A gyógyítás alapja, hogy hagyni és segíteni kell a természetes öngyógyító működést. A test és a természet magában hordozza a bajok gyógyításának lehetőségét. Azonban megmarad a végső kérdés: a végén mégis meghalunk, a test határai fájdalmas tények. Az egész görög kultúrában az életet szentnek tartották, az élettelen létezők felett álló, kiemelkedő értéknek vallották. Ennek már-már szakrális lenyomata a ma is alkalmazott hyppokratészi eskü („...legfőbb törvénynek tekintem a betegek gyógyítását...”). Milyen hosszú az út, amíg az életet kutatni és gyógyítani akaró ember eljut ténylegesen is a valóságos emberig (Leonardo da Vinci, XV. sz.). Az ember a teremtett világ csúcsa, Isten közeli, istenképű élőlény. Akkor is az, ha mulandó testhez kötve él a földön. Az ószövetségben a legnagyobb javak a gazdagság, a sok fiúgyermek és a hosszú élet, vagyis az egészség (Péld. 3,16). Jób legfőbb jónak tartja az életet, ezért mindenét feláldozza (Jób 2,4). Ennek alapja, hogy amíg van élet, mégoly szenvedés is, addig van remény a jobbra (Préd. 9,4). Ebben a hívő kultúrában az élet Isten ajándéka, melyet az Isten lehelete ad az embernek (Ter. 2,7. Megfogalmazódik, hogy ennek az életnek anyagi hordozója a vér (Ter. 9,4). A valóság nyers tényei (mindenható Isten és jelen lévő szenvedés) juttatják el a zsidóságot oda, hogy a halál Isten büntetése, a halál a bűnösség jele. Vagyis a bűn kiszorítja az emberből az Isten leheletét és csak test marad. (Ter. 6,3). Isten a halálkor visszaveszi az embertől a maga leheletét. Tehát az élet szent, kioltani Isten elleni bűn, kivéve a törvényesített büntetést. Íme, máris a kivétel törvénybe iktatása. Így írja felül az ember az Istene törvényeit, a maga törvényeivel. A valóság emberek okozta fájdalmakból és a természet törvényeiből fakadó fájdalmakból áll. Az alap kérdés tehát megmarad: a természetben eleve meglévő erőszak (pl. táplálék lánc), mulandóság és kiszolgáltatottság, mely nem emberi bűnökből származik, az mivel magyarázható? Az Ószövetség nagy hangsúlyt tesz az emberi felelősségre, vagyis a probléma ránk eső részét felelősen kezeli. „A halál azért van, hogy szolgálja az életet” (Móricz Zs.). Megfogalmazhatjuk, hogy a biológiai élet emberi kibontakozásunk alapja. Szent és ezért védeni, ápolni, méltó helyén tisztelni kell. Sőt szeretni kell, mert „szeretet nélkül szabadságos halál az élet” (Remarque). A test hordozója a léleknek, szellemnek ezen a földön. Amíg erre a hordozásra képes, addig tart az itteni életünk. „A test az élet háza... a szellem az élet vezetője” (Lao-Ce). Az egész világ gondja, baja, fájdalma arra indít, hogy az élet rám eső kis zugában az

isteni értékek hordozójaként és megvalósító eszközeként szeressem a testet. Ezzel tudomásul veszem határait és lehetőségeimet, ugyanakkor lelkiismereti felelősségemet. „Részvétek és cselekvő egység kell a sorskérdések megoldásához” (Hegy B.).

2./ Biológiai élet Jézus tanításában és életében.

Még a felületes ismerettel rendelkező ember is érzi, hogy Jézus a biológiai, földi életet nem tartotta csúcsertékné. Életveszélyesen élt. Felrúg szent hagyományokat, keményen bírál, kritizál... ma úgy mondanánk, hogy megy a maga feje után. Tudjuk, hogy az egyszerű embert leginkább azzal lehet rávenni valami értékes és számára is hasznos magatartásra, hogy szakrális hangsúlyt adunk abban a tárgyban. Ilyen a mosakodás (Mk 7,2), a fertőző beteg leprás érintési tilalma (Mk 1,41), halott érintési tilalma, böjti előírások a sertéshús fogyasztási tilalmával... és folytathatnánk a tisztulási szertartásokkal. Jézus nem böjtöl (Mk 2,18), leprást érintve gyógyítja (Mt 8,1, Lk 17,11 stb). Halott támasztási leírásokban megérint, kézen fog, felemel (Lk 7,11, Mt 9,18). A biológiai élet kultikusan is hangsúlyozott védelmének korabeli egészségügyi előírásait nem tartja be. Sőt, provokatív életével szinte önsorsrontóan, szükségszerűen megy a Golgota felé. Mikor remeg körötte a levegő, elmegy, de nem menekül el (Mk 8,31...). Az őt megvédeni akarókat leállítja (Mt 26,52). Perében érdemben nem védekezik (Mt 26,64...). Szenved, agonizál, mint minden halálos ítéletet elszenvedő, pedig követői később úgy írják le ezt, mintha tehetett volna ellene (Lk 22,44, Mt 26,36). Miért nem védi, óvja, kíméli egy kicsit magát? Majd megkérdezem, mikor oda jutok. Én igyekszem betartani a mai előírásokat, javaslatokat, hiszen szerettem és engem védenek ezek az egészségügyi, ANTSZ előírások. Nem lehetek úgy önsorsrontó, hogy felelőtlenégből adódó lebetegedésemmel még másokat is veszélybe hozzak. Ugyan ki akar szerettei nyakán teher lenni? Mégis legtöbbször ott kötünk ki. Az ember sokszor igyekszik ezt sajátosan megoldani, és megérvelten berakja öregjeit, betegeit a kórházba, az elfekvőbe... akkor is, ha a beteg szempontjából ez nem indokolt.

Jézus tanítása harmóniában van magatartásával. Talán az is üzenet értékű, hogy a HÚS (szarksz) 9-szer szerepel a szinoptikusoknál és 7-szer Jánosnál. Az ÉLET (biosz) 5-ször a szinoptikusoknál és Jánosnál egyszer sem. A TEST (szóma) 19-szer (!) a szinoptikusoknál és csak 3-szor Jánosnál. A szerzők, szerkesztők szándékai és tudattartalmi felismerhetők ezekből. Jézus nem gondolja, hogy böjtölni kell akkor,

mikor jelen van az Isten (Mk 1,15). A böjt a szomorkodás és a megtisztulni akarás kultikus gyakorlata. Böjtölök, mikor vallási éves ritmusban az az idő jön, mikor egyéni betyárságaim miatt rendszabályozni akarom magam. Sokan azt is annak tartják, mikor elhízás elleni étkezési önfegyelmet vezetnek be, persze ennek megtartását is segítheti, ha az elhatározás nem csupán hiúsági, hanem kultikus hangsúlyt is kap.

Jézus tanítása radikálisan kezeli, retorikájában biztosan, a testet. A kicsiket megbotránkoztatónak jobb lenne, ha malomkő kerülne a nyakára és irány a tenger (Mk 9,42). Ha valamely testi tagunk ellene dolgozik az Isten Országá ügyének, akkor inkább a csonkolás, a „vágd le”, mint az elkárhozás ((Mk 9,45). Attól kell igazán félni, aki a lelket veszélyezteti és nem csak a testet (Lk 12,4). A testet tápláljuk könnyedén, görcsölés, gondban levés nélkül, miként a hollók és virágok teszik (Lk 12,29). Gondban levés helyett ráhagyatkozást tanít, hiszen a hajunk szálai is nyilvántartásban vannak a Jóistennél (Lk 21,14). Én pedig gondban vagyok azokért, akik rám vannak bízva, mindenek előtt családomért. Kegyes és alázatos fohász, gondviseléshez forduló ima nem pótolja azt, hogy megoldjam a megélhetés kihívásait. Az ima erőforrás dolgaim jó elvégzésére. Az önbüntető csonkolásról szóló jézusi tanítás eléggé sokkoló annak érdekében, hogy komolyan vegyük az Istenhez tartozásunkat. Az én életemben csonkolás legfeljebb balesetből adódott (szemem kiszúrása kisgyermekkorban). Szegény Origenész ezt szószerint értelmezte és bűnös vágyai miatt kasztrálta magát. Túlélte és elgondolkodhatott azon, hogy hogyan is érthette ezeket a Mester? Komoly napi lelkiélet kell ahhoz, hogy a test-lélek-szellem hármásának fontossági sorrendjét legalább tudatlag megőrizzem. Szt. Ferenc testre vonatkozó „számár testvér” kifejezése közel áll hozzám.

Jézusnak is volt teste, mégpedig ellenfelei által csúfolt teste: leunuchozták („herélt”) (Mt 19,12). Az ilyen csonkolt embert a zsidó kultusból kitiltották. Házasodjon meg, vagy legyen nazír. Jézus pedig maradt az, aki lenni akart és a csúfolódásokból humort és tanítást tudott kihozni. Ebben a kérdéskörben is letette a voksot. Istent kell mindenekelőtt szeretni és nem a szülőket, a rokonokat, az élő-haló hozzánk tartozókat (Lk 9,60, Mt 6,33). Ami, és aki Istentől el akar vinni, attól maradjak távol... ha nincs erőm ellenállni. Jézus tudta tartani magát. Ha rokonai küldetése ellen dolgoztak, elutasította őket (Jn 2,1-11, Mt 13,48...). Ha tanítványai tették ezt, helyre rakta őket (Mt 17,23). Mikor provokatív kérdéseket kapott, helyre tette a

provokálókat és kérdéseiket. A szexualitást Isten szándéka szerintinek vallja (Mk 10,6). A házasságban (a férfi és nő szeretetszövetségében) az ember istenképiségének megvalósulását tanítja, tehát nem szabad azt felbontani (Mt 19,8). Aki megszegi ezt, annak lelke rajta: nem ítéli el, de határozottan biztatja a javulásra. A szamáriai férfifaló asszonyt szembesíti életmódjával (Jn,4,17), a házasságtörő nőt elengedő bizalmával biztatja a javulásra (Jn 8,11). Világosak elvei és világosak irgalmas magatartásai. Tudta, hogy milyen az ember: erősen gyarlandó (gyarló+halandó). Én úgy látom az embert, a házas embert, hogy egyszerre szolgálja, és egyszerre uralni is akarja párját. Legalábbis szándéka szerint. A birtoklási állapot megsértései is meghúzódnak a féltékenységek mögött. Nem isteni szándékot sért, hanem emberi érzelmeket, hiúságot. Ez is az ember. Jó lett volna, ha Jézus is házas. Akkor is olyan empatikusan megengedő és elengedő tudott volna lenni, ha pl. párja félre lép? Erősen valószínű, hogy igen. Istenkapcsolata és ebből fakadó elvei vezérelték. A problémákat nem mindig oldotta meg, de jól kezelte azokat.

3./ Jézus gyógyításai, jó tettei.

Terapeuta volt. Ingyenesen praktizáló gyógyító (Mk2,17). Ezt még ellenségei is elismerték, hiszen ebben sosem találtak rajta támadási felületet. Legfeljebb azt, hogy ezt is bicskanyitogató provokációval végezte. Ezek a szombati, munkavégzést tiltó napokon végzett gyógyításai. Isten ujjaként (Lk 11,20) az egészség, a fájdalommentes élet szolgálatában működik. Bizalommal fordulhattak hozzá a vakok, bénák, süketek, leprások, és egyéb betegségek hordozói, vagy a beteget nagy szerető hozzátartozók. Az első, ami szembetűnő, a személyesség. Személyes bizalomra épülően gyógyít. Bízban benne a hozzá forduló, amint ő is bízban bennük. A második, hogy nem mindenkit gyógyít. Nem alapít mozgó orvos-egészségügyi hálózatot. Elgondolkodtató eset erre a Beteszda fürdői gyógyítása, János evangéliumában (Jn5,1-). Ott a sok szerencsétlen csodaváró beteg és hozzátartozó és Jézus egyet gyógyít meg. Utána elmegy, mint aki jól végezte dolgát. Volna olyan ember a világon, aki ekkora gyógyító erővel bír és cserben hagyja a rászorulókat, mint akinek lejárt a munkaideje? Sokféle magyarázat igyekszik megvédeni Jézus becsületét. Én most ott tartok, hogy Jézus nem biológiai életben gondolkodott. Nem mindenható volt, hanem segítőkész. Gyógyításának erőtere a személyes kapcsolatban megnyilvánulni tudó bizalom volt. Következésképpen ragaszkodott elveihez: Isten Országá megváltott értékszemléletű emberek jótettei révén

valósulhat meg a földön („mint a mennyben is”). „Nem a csoda szüli a hitet, hanem a hit a csodát” (Dosztojevszkij). Nem egy „csodatevő” változtatja meg a világot, hanem az ilyen emberek elterjedése a földön. Az Isten gondviselése a megtért emberek munkálkodása a földön. Első az Istennek tetsző értékszemplélet hirdetése, a tanítás. Második és ennek hitelesítője a jó tettek, a gyógyítások. Hiába érzem át Illyés gondolatát, mely szerint „Egy pillangó halála is botrányos ellentmondás!”, mégis meg kell fontolnom Jézus igazát. Sokszor gondoltam arra, hogy miért nem vagyok, vagyunk csodatevők? Mi, akik igyekszünk Jézushoz felzárkózni! Miért nem hitelesíti Istenünk csodás tetteinkkel azt, amit hirdetünk (Mk 16,18)? Fejemet lehajtva vallom be, hogy velem elszaladna a ló: első helyre kerülne a sikerorientált csodatevés. Második helyre szorulna a tudatformálást segíteni hivatott apostolkodás, hirdetés. Azután pedig menekülhetnék a tömeg elől, miként népszerűsége csúcsán Jézus is. Ekkora kísértés legyőzéséhez jézusi erősségű céltudatosság kellene. Az ő istenfiúságát példaképként figyeli az én istenfiúság reményű igyekezetem...

Jézus szerette az életet. A földi életet is. A „falánk és borissza” csúfolódások is ezt mutatják. Tudott örülni a bőségnek és tudta kezelni a szükséghelyzeteket. Gazdagoknál tanítva lakomázott (Simon farizeus), reményteljes kapcsolatok esetén asztaltársaságot vállalt az akkor még szinte kiközösített bűnösökkel (Lévi), sőt meg is hívta magát (Zakeus). Tanításában szívesen folytatja az ószövetségi hasonlatot az Isten Országáról, ami olyan, mint a menyegző, a lakoma. Amikor azonban nincs ilyen élet helyzetben, akkor a követőit a batyuikban lévő elemózsia megosztására biztatja (kenyérszaporítások). Amikor ez sem adatik meg, akkor marad a kalászmorzsoltatás kint a határban. Elképesztő rugalmasság és szabadság! Egy egyedül álló, Istennek teljesen elkötelezett személyiség élete. Mintha Epiktetoszt olvasta volna: „Az életet tekintsd lakomának, hol a körbehordott tálhoz való viszonyulásod mutatja meg életed értékét”. Nem csoda, hogy már Jézus idejében sokakban felmerült, hogy hagyjuk a csudába a földi gondokat, dolgokat, a házasságot, családot, hiszen jön az Igazság Tanítója és az anyag, a test elveszíti jelentőségét (esszénusok). Érthető, hogy az ősegyházban is lábra kapott az a szemlélet, hogy csakis az égre tekintünk, hiszen itt a parúzia, Jézus második eljövetele. Őrizzük meg lelkeinket, a többit bizzuk Istenre. A parúzia azonban akkor elmaradt, helyére kellett tenni a biológiai életet is. A jobb módú közösségeknek gyűjtést kellett szervezni a jeruzsálemi közösségek megsegítésére. Ki

kellett alakítani a mindennapok jogainak és kötelességeinek rendszerét. Vége volt a felhők analízisnek. Mennyire sajnálatosan emberi, hogy a másik véglet jött: vértanúság helyett a hatalmi életforma (konstantini fordulat). Az elvi fejlődőképes hűség helyett jött az elvi rugalmasság, a helyezkedés, a lavírozás (ateista-kommunista kollaborálás). Ma pedig olyan világot látok magam körül, melyben a biológiai élet kultikus magaslatokba emelkedik, háttérbe szorítva a szellemi és lelki igényesség fontosságát (morális válság). „Az erény pusztulásának első jele a divat megjelenése” (Lao-Ce). A biológiai életet oltárra emelő profitorientált világ...

4./ Megfontolásra érdemes kérdések, ma.

a./ Anyagiak helyét életünkben a belső döntések, és ha nem vigyázunk, a külső sodrások határozzák meg. „Álmaink teszik elviselhetővé a valóságot” (Remarque). Miről is álmodozunk? Mikor álmaink harmóniát találnak az elcsábító erővel, akkor van a baj. Önkényeztetésre biztató, piacorientált kísértések vesznek körül. A testet a divat irányítói olyan hatékonysággal hangsúlyozzák, hogy megáradt folyóhoz hasonlít az élet. Sodró ereje csak nagy erőfeszítéssel mérsékelhető, vagy győzhető le. A biológiai élet érdekében szövevényes magánvállalkozások születnek, lassan maguk alá gyűrve a küszködő, állami működtetésű rendszereket. Piaci verseny a gyógyászatban, a megelőzésben. Piaci verseny a szülészobától, a ravatalig. A sodródó ember együtt úszik az értékekkel és a hordalékokkal. Ki segít tájékozódni és jó döntéseket hozni? Az itt és most megragadható, a kényeztetést szinte megkövetelő test el tudja nyomni a szellemi, a spirituális valónkat. Biológiai életünk veszélyeztetése esetén semmi nem drága. Szeretteinkért, életmentő beavatkozások szükségessége esetén nem fukarkodik az ember. Már aki teheti, amennyire teheti. Jó elvek megfogalmazásából nőhetnek ki a jó tettek.

Az anyagiak nem a mieink, de ránk vannak bízva. Az anyagiak az anyagi életünket és a barátokat szerzést kell, szolgálják (Mt 6,19). A pénzelszámolás időnkénti elvégzése elárulja, hogy hol a hazám, az igazai.

Amire a legtöbb figyelmet, időt és energiát fordítom, az a kincsem, ott a szívem. Az időnkénti időelszámolás megmutatja a kezemből kifolyt sok-sok szeretetre kapott lehetőséget. A „minőségi idő” így talán nem lesz fedőneve a valóságban elfolyt életnek („keveset foglalkozom vele, de intenzíven”).

b./ Önszeretetre épül az Isten Országá. Önszeretetre épül más ország is, a sátáni is, az evilági is. A biológiai élet valamire adatott, valamire felhasználható. Erősen behatárolt időtartamon belüli lehetőség. Tudjuk, hogy „jobb emberi sors csakis jobb emberekből születik” (Nagy László). Önmagam szeretete alap adottság, hogy jobb emberré váljak. A célra rendezettség mutatja, hogy miért is kell magamat szeretnem. Mert úgy kell szeretnem embertársaimat is. Ugyan ki akarna magának fájdalmat, szenvedést? Kivel vagyunk a leginkább megértőek, elnézőek, ha nem magunkkal? Szegény gazdag ifjú, talán azt gondolta, hogy minden felebarátja gazdag, mint ő és így jól szereti őket? A cél széles skálát kínál: csakis nekem jó legyen (önzés), csakis nekünk jó legyen (kollektív önzés), mindenkinek jó legyen (emberi önzés), minden létezőnek jó legyen (holisztikus szeretet). Ez utóbbi utópia, vagy elpídia? Koncentrikus körökben él az ember és így is szeret. A körök tágulásával csökken a ténylegesen, tettekben is megélhető szeretet. A tény el kell fogadni. Amíg el nem terjednek a szeretet személyekből fakadó koncentrikus körei, addig nagy bajban van az élet a földön. A szeretet köreinek átfedései mutatják az Isten Országának elterjedését a földön. Dolgom, ezt munkálni az élet rám eső kis zugában. Az Isten Országá nélkülüm is van, de nekem fontos, hogy számomra és általam is legyen. Az ezért való fáradozás végén lehet arról álmodnom, hogy „amikor levetjük a testet, a megpihenésbe kerülünk” (Fülöp ev. 114).

Nem a magamé vagyok. Életem egy valamire odaadható lehetőség. Valakinek odaadható érték. Elköteleződésre születtem...

Az eszmény iránytartásra van, nem megvalósítható. Az eszmény (mennyei Atya tökéletessége) felé haladás konkrét tettei a megvalósíthatóak. Kötelezettségvállalásokban teljesedik ki a földi élet.

Jézus drámaian szerette övét és önmagát: ha az Úton járásért halál jár, akkor övéi sem úszhatják meg.

c./ Az öngyilkosság bűne és a vértanúság szentsége.

Az öngyilkosság (suicidium) nem betegség, hanem cselekmény, mondja a mai szakirodalom. Kiváltója lehet mentális zavar, kétségbeesés, de lehet társadalmi és kulturális hatás. Ma Magyarországon már az öngyilkosság tevékeny segítségét is 5 évig terjedő börtönbüntetés sújthatja, hiszen még mindig 5. vagyunk a világranglistán. „Minden öngyilkossági kísérlet segélykiáltás”(Erwin Stenjel). A japán szepukku (harakiri), Seneca eret vágása, Dugovics Titusz halálba ugrása a törökkel... szinte megszámlálhatatlan hagyományok, elvek, hitek, eszmények

következménye. A mai, magukat is felrobbantó merénylők etikailag miben különböznek azoktól, akik régen is igyekeztek minél több ellenséget magukkal vinni a túlvilágra? Borzongva gondolok a szamurájokra, a kamikázéokra, az öngyilkos merénylőkre. Ugyanígy az indiai „Sati”-ra, hol a férj mellett illett a feleségnek is meghalnia (ma törvény tiltja, mégis gyakorolják). Tény, hogy valamely magasztos cél érdekében valaki életét odaadó önfeláldozást végez. Tiszteletre méltó örülség ez? Óvatos vagyok. Szent Margitunkra és a hozzá hasonló önpusztító szentjeinkre gondolok, kik hazájukért, hitükért fiatalon haltak meg fertőzésben, betegségekben. Gondolok szent M. Kolbe atyára, aki egy koncentrációs tábor talán-talán túlélő apa helyett jelentkezett az éhhalál bunkerébe. Hány ilyen lehetett, de ott nem volt túlélő, aki tanúságot tehetett volna az önfeláldozásokról! A cél szentesíti az eszközt? A csak önmaga életét veszélyeztető, mások megsegítését célzó tett szentté avatható, példaképpé tehető, míg a másik elítélendő? A biológiai életet mások életének megmentéséért feláldozó tett szent cselekedet. Igen, miként Apor Vilmos püspök vérttanú emlékét is őrizzük. Katolikus gyakorlatban ez vallható. Eddig senkit nem avattak vértanú- szentté, ha mások életének elvétele, vagy veszélyeztetése céljából adta oda életét. (Más a politikai, egyházpolitikai szentté avatás, királyok, hódítók, hiterjesztők felmagasztalása...). Tehát van, amikor a biológiai élet odaadása a szeretet legnagyobb cselekedete („nagyobb szeretete...”). Ósegyházi testvéreink közül sokan még a császárkultusz látszatát is elutasítva (tömjén hintés), inkább vértanúk lettek. „A vértanúság tehát a tökéletes emberségnek és a személy igaz életének fölmagasztalása” (Veritatis splendor pápai enciklika, II. János Pál pp.)

d./ Fáj az élet.

Fáj is. „A halálnak nem fizikai, hanem erkölcsi jelentősége van” (Vanyó L.) Csak az a baj ebben, hogy fáj. Vagy úgy is fogalmazhatom, hogy az a jó benne, hogy fáj is? A fájdalom teszi igazán értékessé? Csak az a nagyobb probléma ebben, hogy szeretteink szenvedése pedig nagyon fáj. Jobban, mint a magamé. A tehetetlenségem, tovább növeli a fájdalmat. Merre van a tájékozódás? „Építkezni csak a tervek ismeretében lehet” (Illyés). Illetve lehet anélkül is, de az fuser munka. Túl rövid és túl kiszolgáltatott ez a földi élet ahhoz, hogy barkácsolással töltsük. Merre a tájékozódás útja? Csakis fölfelé. „Tág egeidbe kapaszkodom és eleresztem a földet” (Nádasdi Éva). Én pedig Istenem, Jézusunk Istene, vágyott egeidbe

kapaszkodom és eleresztem szeretteimet is, ha a sorsunk így kívánja...

Jézus Istene nem ment meg a szenvedéstől, hanem közösséget vállal velünk! Nem ő dönti az emberekre bűneik büntetéséül a Siloam tornyot, nem ő adja Pilátusék kezébe a kardot a galileai szabadságharcosok halomra gyilkolására, hogy bűneik miatt bűnhődjenek! Nem! „Az a véres Isten nincsen” (Babits Mihály). Értelmemmel odáig jutok, hogy csűröm-csavarom a kérdést és a válaszkísérleteket, ugyanakkor tiltakozom az ellentmondásos, szakszerűbben fogalmazva ködösen misztikus istenkép ellen. Jézusra figyelő vágyaimmal, érzelmeimmel és bizalmi reményeimmel a szeretetbe kapaszkodom.

„A fájdalom leghatékonyabb ellenszere az életöröme nevelődés” – mondta a 90 éves korára megvakult, öngyilkossági kísérletét túlélő zongoraművész, Rubinstein. Ki és hogyan dolgozza fel a biológiai élet kihívásait? Átgondolást érdemlő kérdés... A Miatyánk „legyen meg a te akaratod” fohásza a közmeggyőződésben úgy fejeződik ki, hogy leereszkedő hangvétellő, mondatzáró hangsúllyal hangzik. A beletörődés, az elviselés, a kiszolgáltatottság elfogadásának hangján, „végzetimádó módon” (Gromon). Ennek semmi köze sincs a jézusi szándékhoz. Jézus vágya, hogy megszentelődjék az Atya neve azzal, hogy a földön is érvényesül akarata. Akarata, a Szeretet Országa a földön is. Hiszek a mindentadó Atyában, akinek fáj, ha nekem fáj, aki sír, ha én sírok, aki biztat, ha megingok, aki magához ölel, miután itt helyt álltam... Ezt erősíteni magamban és szeretteimben kötelesség, mert csak ez menti meg a Szeretetisten becsületét és ez teszi lehetővé a mi életünk örömteli és fájdalmakkal teli, de emberhez méltó megélését a földön.

HEGYI GYULA

A MEGNYESETT RÉPA KIZÖLDÜL

Bulányi atya, a Bokor bázisközösség alapítója egészen olyan, mint a régi sikeres magyar dokumentumfilmek nehéz emberei. A különféle feltalálólaktól a fiatal Balczón át Kutrucz Gizelláig.

Bulányi György élete és pályája nemcsak a magyar katolicizmus, hanem az egész huszadik század magyar

történelmének egyik jellegzetes epizódja. Az ismerősei által csak Gyurka bácsinak nevezett idős pap értékvalasztásai és hányattatásai egy mélyen etikus és igencsak apolitikus személyiséget mutatnak: aki ugyanakkor szándéka ellenére, bár feltehetően nem érdeklődésétől függetlenül, mélyen belesodródott a politikába. Saját bevallása szerint fiatalkorában erősen irredenta gondolatok foglalkoztatták, az úri Magyarország bukása után megcsapta a marxizmus szele, a negyvenes évek végén pedig kész volt osztozni Mindszenty mártíromságában. Az ötvenes éveket szinte végig börtönben töltötte, majd segédmunkásként dolgozott, s közben szervezte a híres-legendás Bokor bázisközösséget. A hetvenes-nyolcvanas években fokozatosan szembekerült a katolikus hierarchiával. A Bokor tagjait bátorította a katonai szolgálat megtagadására; egyházi ellenfelei szerint elmosta a hívők általános papsága és a felszentelt papok közti különbséget; s nem rejtette véka alá, hogy a Lékai bíboros által hirdetett „kis lépések” politikáját „rabszolgalepéseknek”, az ateista hatalom előtti behódolásnak tekintette.

1982-ben valamennyi magyar megyéspüspök megvonta tőle a nyilvános misézés jogát, s nagy fájdalmára a Vatikán sem állt mellé. Újabban egyes tételeit az Egyházi Tanítóhivatal is kifogásolja, és végtelen levelezéseket folytat Ratzinger bíborossal, a hivatalos vatikáni teológia legismertebb képviselőjével és tekintélyével. A rendszerváltozás sem hozott életében komoly változást. A bulányisták valahogy úgy fogalmaznának, hogy a Kádár-rendszert oly készségesen kiszolgáló hierarchia a helyén maradt, s most pápai áldással az MDF-et szolgálja ugyanazzal a buzgalommal; míg Gyurka bácsi múltbeli gyengeségeiket és jelenkori szociális érzéketlenségüket a régi erkölcsi töretlenségével kéri számon rajtuk. Mások – és nem feltétlenül a „gonoszok” – úgy látják, hogy képtelen tévedéseit beismerni, makacsul ragaszkodik meghaladott nézeteihez, márpedig az egyház iránti fiúi alázat nélkül senki sem lehet a római egyház papja.

Sűrű levelei, hosszú vitairatai, gyakori nyilatkozatai még a hívő katolikusok többsége számára is nehezen követhetőek. Bulányi György kétségtelenül a magyar katolikus egyház „nehéz embere”. A nehéz emberek minden etikai tisztaságával, egyéni igazságával és másrészt a józan kompromisszumokra, régi vitákat lezáró alkukra való tökéletes alkalmatlanságával. Mondhatnánk, egészen olyan, mint a régi sikeres magyar dokumentumfilmek nehéz emberei. A

különféle feltalálóktól a fiatal Balczón át egészen Kutrucz Gizelláig.

Tölgyesi Ágnes „Kezdetben vala az ige...” című filmje azonban nem a magyar dokumentarizmusnak ezt a hálás, jól bevált, az abszolút pozitív hőst és a gonosz hivatal packázásait egymással mereven szembeállító típusát folytatja. Filmje egyrészt nemcsak Bulányi atyáról, hanem legalább annyira az általa létrehozott Bokor tagjairól is szól; a „másik oldal” képviselőiben Gyulay Endre püspök lényegében rokonszenvesen jelenik meg a filmben; s a rejtett konfliktusokat inkább csak a hívő és az ügyben járatos katolikus néző ismeri fel.

Tölgyesi, fogalmazzunk így, udvarias hőseihez és témájához. Nem a Bokor és a hivatalos egyház konfliktusát, hanem egyszerűen a mélyen hívő katolikusok örömét és derűjét szeretné filmjében bemutatni. Bár egyrészt Gyulay püspök egyike a Bulányit sújtó tilalom fenntartóinak, másrészt Bulányi György a magyar püspöki kar egészével együtt értelemszerűen a szeged-Csanádi megyéspüspök magatartását is elítéli, a film igyekszik fátylat borítani arra a tényre, hogy ők ketten igencsak különbözően gondolkodnak a Bokorról, a püspöki szolgálatról és a magyar katolicizmus helyzetéről.

Még azt is csak filmen kívüli információból tudhatja, az érdeklődő néző, hogy Gyulay püspök bocsánatot kért azoktól a bebörtönzött, üldözött papoktól, akikkel szemben valamelyik elődje „nem viselkedett a megpróbáltatás súlyának megfelelően”. (Egyházfórum, 1993/4.) Mivel Bulányi éppen ezt a gesztust hiányolja a magyar püspökök magatartásában, valamiképp illet volna utalni erre a nyilatkozatra. Annál is inkább, hiszen ez a bocsánatkérés összhangban van azzal, hogy éppen Gyulai püspök vállalkozott a Bokor-filmben való megszólalásra. Némi kényelmességet fedezhetünk fel abban a magatartásban is, hogy Tölgyesi Ágnes inkább csak a kommunista elnyomásról beszélteti hőseit, míg a hierarchiát bíráló megjegyzések sokkal visszafogottabbak, mint Bulányi György könyveiben. (Például a frissen megjelent Nagypénteki levélben; vagy abban a Magyar Hírlapnak adott legutóbbi nyilatkozatában, amelyben ismét elég széles egyházi kör felett mond szigorú ítéletet.)

Tölgyesi Ágnes szíve joga, hogy a konfliktusok markáns bemutatása helyett azok elsimítására törekedjék. A hit lényegét tekintve a „bokrosok” és egyéb katolikusok amúgy is egyetértenek.

A konfliktus nyílt bemutatásáról lemondva Tölgyesi óhatatlanul is eklektikus utat választ. Részint Bulányi

atyát beszélteti, aki lassú, átszellemült beszédmódjával, rokonszenves megjelenésével és láttató kifejezéseivel jó riportalany. Részint a bokrosokat, akik közül sokan az atyával együtt üldöztetést szenvedtek a kommunizmus alatt: mások, a később születettek „csak” mellőzést az állam és egyre inkább az egyház részéről is. Igaz embereket láthatunk, tiszta hittel és rajongó családszeretettel. (A nagycsalád része a Bokor életprogramjának.) Az interjúkat kissé szertelenül különböző Bokor-rendezvényekről szóló felvételek egészítik ki. Így Bulányi aranymiséjének felvételei, melyet – az említett misézési tilalom miatt – az ELTE Professzorok Házában, egészen pontosan a volt Politikai Főiskola épületében tarthatott meg. Ez is sajátos fintora a sorsnak.

E jelenet egyébként jól exponálja az egyházi tematikájú filmek egyik alapproblémáját. A hívő ember számára az áldozás szentség, s ezért meglehetősen zavaró egy mozi vásznán kinagyítva végig nézni, amint általunk jólismert emberek e szentséggel élnek. Másrészt tagad

Bulányi György aranymiséje hallatlanul hálás filmes lehetőség az áldozáshoz járulók áhítatát bemutatni. A szentáldozás egyszerre individuális és kollektív szertartás, igazán látványos közelképekre csábíthatja a filmeseket. Tölgyesi – mint szinte minden kollégája – ezért azt a megoldást választja, hogy képileg is igyekszik minél áhítatosabb, lebegőbb, elvarázsoltabb lenni. Ami viszont mégsem igaz, hiszen a hívő ember emelkedettségével együtt is természetesnek tart] a ezt a gyerekkora óta gyakorolt szertartást.

A jószándékú és semmiképp sem ízléstelen képsorokat végig nézve óhatatlanul arra kell gondolnunk, hogy a magyar játékfilmből és dokumentarizmusból egyaránt hiányzik a vallás, a hitélet megjelenítése. S ez nagyjából az 1945 előtt készült filmekre is áll. A film előbb túl komolytalan, majd túl hivatalos művészetnek számított ahhoz, hogy a vallási szférához érdemben hozzányúlhasson. Bán Frigyes 1947-es, Mezei próféta című (betiltott) filmje e tekintetben ritka kivételnek számít. De ez a különös, szép film is – mint a legtöbb ilyen tárgyú vállalkozás – folklórként, népszokásként, egy elzárt közösség jellemzőjeként mutatja be a vallásosságot. Falusi öregasszonyok, cigányok, csodaváró szekták: elsősorban ilyesfajta világban volt szokás a hitélet megelevenítése. Egy jómódú, művelt nagyvárosi sebészorvos őszinte istenhitének bemutatása a magyar film nyelvén még megoldhatatlan feladat. Sajnos Tölgyesi Ágnes filmjeiben is összekeverednek a politikai rehabilitáció, a megilletődöttség, az áhítatos látványosság és a valódi

hit bemutatásának motívumai: de hát mentségére legyen mondva, hogy szinte járatlan úton indult el.

A „Kezdetben vala az ige...” interjúelemek és vallási szertartások mellett bemutatja az egyik Bokor-közösség szituációs játékát. Az elég hosszan látható jelenetsor azért tanulságos, mert ebben is olyan információk jelennek meg, amelyek sokat elárulnak a Bokor gondolkodásmódjáról: de amelyeket csak a témát valamelyest ismerő néző képes kibontani a minden rendezői eligazítás nélkül „közvetített” képekből. Templomi játékot láthatunk, amelyben a kerettörténet szerint egy örökzöld növény jelképezi azt a répát, amelynek kihúzására neves katolikusoknak össze kellene fogniuk. „Természetesen” hiába, hiszen mindenkinek van valami kibúvója a cselekvés és összefogás alól.

A „tégla”, az „új ember”, a „fő kertész” éppúgy nyilvánvaló utalás, mint az „ökumenikus tekebajnokság”, ahol a sikeres győztes egy gurítással ledönti az egész protestantizmust...

De a legcsípősebb megjegyzés mégis egy rövid mondatocska. „A megnyesett répa kizöldül.” Bizonyára nem mindenki emlékszik arra, hogy a néhai Lékai bíboros püspöki jelmondata így szólt: „A megnyesett fa kizöldül:” Akkoriban nemcsak a „bokrosok” közül akadtak olyanok, akik nemigen tudták eldönteni, hogy a bíboros a nyesegetők megnyugtására vagy a megnyesettek vigasztalására szánta-e ezt a mondatot? Különösen figyelemre méltó az a „játékos”, aki ezt a kegyetlenül ironikus poént látható élvezettel elsüti. Simonyi Gyula székesfehérvári informatikus és lapszerkesztő fiatalkorában maga is megjárta a börtönt a katonai szolgálat megtagadásaért. Ha jól meggondoljuk, ehhez az ifjúkori megpróbáltatásához a katolikus szolgálatmegtagadókát félrevezetetteknek minősít és a magyar katonahősöket ünneplő bíboros is hozzá] árult a maga diszkrét módján. (Még ha nem is tudhatjuk, más több jót tehetett volna-e a helyében?)

Simonyi Gyula mégsem átkozódik, nem liheg bosszúért és nem követel totális igazságtételt azok módjára, akik négy esztendeje egyfolytában fába szorult féregként üvöltöttek egy elmaradt Kossuth-díj miatt. Ahogy a klasszikusok mondanák, nevetve búcsúzik a múltjától. A megnyesett répa kizöldül. Talán valóban van mit tanulnunk a bokrosoktól.

VÁRKONYI BORBÁLA

A MIATYÁNK ETIKÁJA...

Október 14-én, pénteken este a pesti ferences Alkantarai Szent Péter-templom előadótermében Papp Miklós görögkatolikus morálteológus beszélt a Miatyánk etikájáról „A magyar görögkatolikus metropólia kincsei” elnevezésű előadás-sorozat keretében.

Papp Miklós előadását személyes élménnyel vezette fel, amely az imádság lényegének és mélységének megértésére vonatkozott. Helmut Kohl német kereszténydemokrata politikus, kancellár példáját idézte, akit tizenhét évesen látott imádkozni Esztergomban. Ez a beléje ivódott élmény arra vezette az előadót, hogy reflektáljon saját imaéletére. A német politikus összeszedettség, elmélyültsége arra hívta fel a figyelmét, hogy az imádság komoly dolog; nem lehet akármilyen szavakkal megszólítani az Istent. Ezt a tapasztalatot állította párhuzamba a tanítványok vágyával, amellyel Jézus felé fordulnak: „Uram, taníts meg minket imádkozni!” (Lk 11,1) E kérésük abból fakadt, mutatott rá a morálteológus előadó, hogy látták Jézust imádság közben. Az ő jelenléte tudta megszólítani őket és felébreszteni bennük a vágyat, hogy úgy imádkozzanak, ahogyan Jézus.

A Miatyánk a legmagasabbrendű imánk: Jézus a tanítványok kérésére ezt az imát tanítja meg nekik, amely Papp Miklós meglátása szerint ugyanúgy bevezetheti az imádkozót a szemlélődésbe, ahogyan sokak szerint a keleti Jézus-ima, vagy a buddhista meditáció.

A görögkatolikus morálteológus az este folyamán nem egezetikai szempontból, hanem az etika felől közelítette meg az Úr imádságát, amelyet Anthony Bloom ortodox püspökre hivatkozva visszafelé elemzett. Amint rámutatott, a Miatyánk a zsidó nép Egyiptomból való szabadulásának történetével állítható párhuzamba: a rabságból való szabadulás az imában is

kért megbocsátással veszi kezdetét, hiszen új életet új földön éppen ezáltal lehet kezdeni.

A megbocsátás tehát az elindulás kezdete, amelyet a hosszú pusztai vándorlás követ majd, rengeteg kísértéssel. Mégis, Isten mannával (a mindennapi kenyérrrel) táplálja népét, akik akarásával találkoznak a Sínai-hegyen, ahol Mózes veszi át a kőtáblákra írt tízparancsolatot. Később megérkeznek az új országba, ahol Jeruzsálemben tudják Istent dicsőíteni. A zsidó nép vándorlásának fordított folyamata olvasható tehát ki a Miatyánk szövegéből, amely így szorosan kapcsolódik a választott nép történelméhez – mondta el Papp Miklós.

Az imádság elemzését ezért az utolsó sorral („*Ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól!*”) kezdte az előadó, amelynek kapcsán arra mutatott rá, hogy ebben a mondatban azt kérjük Istentől, hogy a szüntelen harcban csak olyan kísértésben legyen részünk, amely nem fordít ki bennünket önmagunkból. Papp Miklós felhívta a figyelmet arra is, hogy Isten is harcol az emberért, így egy dinamikus Isten képe rajzolódhat ki előttünk.

Ahogy Jézust megkísértette a sátán a pusztában, felajánlva számára a megváltáshoz vezető könnyebb utat, úgy nekünk is számot kell vetnünk azzal, hogy mikor választjuk a könnyebb lehetőségeket életünkben – figyelmeztetett az előadó, majd hangsúlyozta, hogy a kísértés mindig arra szeretne ösztönözni bennünket, hogy a boldogságot, az üdvösséget olcsón szerezzük meg magunknak – ugyanakkor, ahogyan a morálteológus fogalmazott – az olcsó út olcsó boldogsághoz vezet.

A kísértéssel kapcsolatban az ún. „mysterium iniquitatis”, vagyis a sötétség misztériumának fogalmáról Papp Miklós elmondta, a gonosz mindig egyfajta titok is egyben, amelyet nem lehet intellektualizmussal legyőzni. Sem a pszichológia, sem a filozófia nem képes legyőzni a rosszat, ehhez nagyobb erőre van szükségünk. Ez az erő Krisztus, aki mint győztes az Eucharisziában önmaga jelenléte által megtisztítja a lelket.

A kísértések fokozatairól szólva az előadó a visszatérő, kezdeti gondolatokra figyelmeztetett, amelyek a tudatos gonoszságból elkövetett bűnöknek adhatnak alapot. A kérdés, hogy mit kezdünk ezekkel a gondolatokkal. Papp Miklós az imádság és a bűjt, illetve az egyéni fogadalmak fontosságát emelte ki, amelyek, mint lelki cölöpök megtarthatják az embert és fegyelemre nevelhetik a lelket.

Beszélt az előadó az „ordo caritatis”-ről (a szeretet rendje) is, amely a személyek és javak tekintetében egyfajta rendszert és sorrendet állít fel. Így elsődleges kötelességünk saját, legközelebbi környezetünkkel foglalkozni, mintegy belülről kifelé induló koncentrikus körgyűrű példájára elképzelve az emberi társadalmat.

A Miatyánk következő sorának („*Bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.*”) elemzésekor a megbocsátásra irányuló kérdésből indult ki Papp Miklós. Emlékeztetett: míg az ókori talio, vagyis a „szemet szemért, fogat fogért” elv csupán a rossz féken tartására irányul, addig a megbocsátás képes gyógyítani a bűn által okozott sebet is.

A bűnnek, mint szeretetlenségnek három iránya van, ezek a megbocsátás három irányaként is elgondolhatók: Isten felé, embertársaink felé, önmagunk felé. A bűnök vizsgálatakor azt kell eldöntenünk, miért szeretetlenség egy-egy rossz cselekedet. A morálteológus előadó szerint a megbocsátást mindig Isten kezdi el, ő a kezdeményező, aki a gyónásban lehetőséget ad az önmagunkkal és embertársainkkal való kiengesztelődésre. Így az Atyára való tekintés gyümölcsöző lehetősége lesz annak, ahogyan a másik emberre nézhetünk: a megbocsátás már nem személyi teljesítmény többé, hanem annak a szeretetnek a továbbadása, amelyet Istentől kapunk.

„*Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma.*” A napi adagért való imádságunkban nem az életünk bebiztosításáért könyörgünk – fogalmazott Papp Miklós. – Sokkal inkább az istenkapcsolat biztonságáért kell imádkoznunk, ahogyan Ábrahám elhagyta biztonságosnak vélt lakóhelyét a bizonytalanért, az ígéret földjéért. A mindennapi kenyérért való imádságba azonban bele kell foglalnunk a szociális igazságosságot is, kiterjesztve azt nemcsak a saját, hanem más népek, kultúrák társadalmára is.

És mindemellett a mindennapi kenyér az Eucharisziát is jelenti, amely így új értékrendet, perspektívát nyit az ember előtt. Az Eucharisziáért való ima rámutat arra, hogy „Nem csak kenyérral él az ember...” (vö. Mt 4,4), azaz nem csak vegetálunk, nemcsak a testi alultápláltságra kell gondolnunk, hanem a lelkre is – hangsúlyozta az előadó, aki itt bemutatta a jelenlevőknek a máriapócsi kegyoltár ajtajának képét, melyen a Lélek hozza az Eucharisziát. – Minden kenyér Lélekben az Atyától származik.

Amikor a Miatyánkban e szavakkal imádkozunk: „*Legyen meg a te akaratod!*”, akkor elsősorban nem a predestinációra kell gondolnunk. Isten akarata inspirációt jelent, azt jelenti, hogy a „helyemen vagyok”. Sokszor érezzük Isten akarásával szemben a bénító erőt, különösen döntéshelyzetekben, ugyanakkor fontos tudatosítanunk, hogy Isten a vele való szövetségre, a nagykorú kereszténységre hív bennünket – mutatott rá Papp Miklós, majd Anthony Bloomra hivatkozva az imáról szólt, amely nem is olyan könnyű, ha benne Isten tárja elénk akaratát.

Az ima két akarat közötti híd. „Az imádság olyan, mint a tigris barlangja” – fogalmazott az előadó, ismét Anthony Bloomot idézve, aki szerint éppen ezáltal válik „veszélyes” tereppé az ima, hogy benne nemcsak saját akaratunkat tárjuk az Isten elé, hanem megtörténhet az

is, hogy valamilyen különleges és nehéz küldetést kapunk.

Papp Miklós elkülönítette egymástól Isten általános, minden emberre vonatkozó, valamint az üdvösségre irányuló akarátát, illetve az egyes személyt érintő, különleges szándékát, amely mintegy vele való szövetségre hívásként értelmezhető.

Jézusnak a Getszemáni-kertben mondott, a végső szenvedést megelőző imádsága arra tanít bennünket, hogy ez a nagycsütörtöki vívódás saját tanakodásainkat is megváltotta: Jézus magára vette emberi gyötrődéseinket – hangsúlyozta a morálteológus. – Nem veszekedett az Atyával: benne két akarat, az Atyáé, amellyel mindig is egy volt, valamint emberi akarata feszült egymásnak oly módon, hogy az emberinek fel kellett nőnie az Istenéhez, utol kellett érnie azt. Papp Miklós ezzel kapcsolatban arra is rávilágított, hogy Krisztus segítségével mindannyian el tudunk jutni odáig, hogy igent mondunk Isten ránk vonatkozó tervére, mint az üdvösséghez vezető út egy következő lépésére.

Az akarattal kapcsolatban a szeretet apai és anyai oldaláról szólva elhangzott: Isten, mint Atya noszogat bennünket, az Ő kezdeményező szeretete szükséges ahhoz, hogy be tudjuk fogadni tervét az életünkbe, ahogyan Mária is tette azt. A Szűzanya kezdeti passzivitása megérteti velünk, hogy az embernek először várakoznia kell Isten indító szeretetére, hogy majd aktív részesévé válhasson annak. Szüntelenül keresnünk kell Isten akarátát életünkben, lelkünk szentélyében az imádság által. Ez pontosan azt jelenti, hogy keresztényként nem a parancsok betartását kell szem előtt tartanunk, hanem azt, hogy Isten mire hív bennünket különleges módon. Eppen ezért a kereszténység állandó nyugtalanságot jelent, Isten akarátának fürkészését. A saját út megtalálásával már nem beszélhetünk fakultatív véghezvitelről – ekkor már kötelező teljesítenünk azt, amire rátaláltunk.

„Ha lemaradunk attól a legjobb énünktől, amik lenni tudnánk, az súlyos bűn” – hangsúlyozta Papp Miklós.

„*Jöjjön el a te országod*” – e sornál a morálteológus előadó kiemelte Isten országának elsőbbségét – a Jézus lábainál való „ücsörgést”, a magányt, a csendet, a lelkigyakorlatot, az ünnepet, amelyek megelőlegezik a tevékeny életet.

A „szenteltessék meg a te neved” sorral kapcsolatban Papp Miklós a névről beszélt: a név egy személyt feltételez, akinek arca van. Azzal, hogy Isten felém fordul személyesen, én is személlyé válok. Amikor Isten bemutatkozik, akkor munkát és küldetést is ad. Amikor ismerjük Isten nevét, ahogyan Mózesnek bemutatkozott, az azt jelenti, hogy van dolgunk a világban. A kérés azonban arra is rámutat, hogy

előttünk és a világ előtt is legyen szent Isten neve. E pontnál a teológus utalt a káromkodásra, Isten nevének hiába vételére, illetve a művészi szabadság problematikájára is.

„*Aki a Mennyekben vagy*” – itt egészen személyes hangvétellő értelmezésre szólított fel a morálteológus. Istenre, mint örök misztériumra irányította a hallgatóság figyelmét, amely titok szüntelenül vonzza az embert. A kereszténység lényege nem a saját bűnösségünkből fakad, hanem éppen az Isten általi elbűvöltségből, abból, hogy megragadott bennünket az Isten. A menny azt sugallja számunkra, hogy Isten elrejtőzik előlünk, hogy ésszel soha nem fogjuk tudni megragadni, mégis vonz bennünket.

Ez után érkezünk el az Atyához – „*Mi Atyánk*”: a világ legbiztosabb pontja, amikor Jézus kimondja, hogy „Abba”. Erre kell építenünk az egész életünket – emelte ki Papp Miklós. – Ez adja életünk értelmét, hogy azt kutadjuk, Krisztus hogyan néz az Atyára. Isten mint atya egészen személyessé válik az ember számára, nem fátum többé, hanem egy vele való bensőséges, fiúi kapcsolatra hív meg bennünket.

„A keresztények ott kezdik az imát, ahová az ószövetségi nép el akart jutni. Nekünk, keresztényeknek innen adatik meg az, hogy átvegyük a stafétát, hogy az imádságot itt kezdjük: »*Mi Atyánk*« – hogy már fiak vagyunk” – fogalmazott az előadó, majd zárásként azt kívánta a jelenlévőknek, hogy a Miatyánk világítsa meg életüket és legyen életvezetésük forrása.

GROMON ANDRÁS

HÜTLEN AVAGY OKOS SÁFÁR?

(Lk 16,1-10)

Jézus egyik legismertebb, ugyanakkor legkevésbé értett példabeszéde a „hűtlen sáfárról” szóló, ezen belül is az, hogyan minősíthetett Jézus okosnak egy (állítólag) hétpróbás bűnözőt. A megfelelő háttérismeretek birtokában azonban megoldódik a rejtély.

A példabeszéd

(1) Tanítványaihoz is szólt: „Volt egy gazdag ember, akinek volt egy intézője, és ezt bevádolták nála azzal, hogy tékozolja a vagyonát. (2) Hívatta, és ezt mondta neki: »Mit hallok rólad? Számolj el vagyonkezeléseddél, mert nem végezheted többé a vagyonkezelést.« (3) Az intéző erre ezt mondta magában: »Mi tegyek most, hogy uram elveszi tőlem a

vagyonkezelést? Kapálni nincs eróm, koldulni szégyellek. (4) Tudom már, mit tegyek, hogy amikor eltávolítanak a vagyonkezelésből, befogadjanak házukba az emberek.« (5) Egyenként magához hívatta urának adóseit. Az elsőhöz így szólt: »Mennyivel tartozol uramnak?« (6) Az meg így szólt: »Száz hordó olajjal.« Mire ő azt mondta neki: »Vedd át az adósleveledet, ülj le, és írd gyorsan ötvenet!« (7) Aztán egy másiknak ezt mondta: »Hát te mennyivel tartozol?« Az meg így szólt: »Száz zsák búzával.« Azt mondta neki: »Vedd át az adósleveledet, és írd nyolcvanot!« (8a) És az úr megdicsérte az igaztalan intézőt, mivel okosan járt el. (8b) Mert e világ fiai okosabbak a maguk nemében, mint a világosság fiai. (9) Én is mondom nektek: Szereztek magatoknak barátokat az igaztalan mammonnal, hogy amikor megszűnik, befogadjanak titeket az örök sátrakba.»

Előzetes tudnivalók

Megoszlanak a vélemények arról, hogy itt Jézus által kitalált történettel van-e dolgunk, vagy olyan, közszájon forgó történetről, amelyet Jézus csupán átvett, esetleg egy konkrét botrányos esetről, amely akkoriban beszédtéma volt.

Az elbeszélésből nem derül ki, hogy miben állt az intéző tékozlása, és az sem, hogy a vád megalapozott volt-e, vagy sem, bár „kiútkeresésével” az intéző hallgatólagosan elismeri azt. Mindenesetre ugyanaz a „tékozol” ige áll itt, mint a Lk 15,13-ban.

A példabeszéd konkrét galileai gazdasági viszonyokat feltételez: A – gyakran külföldi – nagybirtokosok egy általános bérlőnek adták ki földjeiket, az meg „al-haszonbérlőknek”, akik aztán a földet megművelő parasztnak (akiktől a tényleges terméstől függetlenül behajtották a bérleti díjat). Ebben a rendszerben nagyon fontos szerep jutott a meglehetősen nagy önállósággal eljáró intézőknek, akik számadással tartoztak a tulajdonosnak (vö. Mk 12,1-2).

A szóban forgó „adósok” vagy bérlők (parasztnak), akiknek haszonbérként be kellett szolgáltatniuk a föld termésének meghatározott részét, vagy nagykereskedők, akik adóslevél ellenében nagyobb szállítmányokat kaptak. Az 5-7. v. hatalmas számadatai az utóbbit valószínűsítik, de az is lehetséges, hogy ebben az esetben Jézus engedett a keleti ember vonzódásának a nagy számokhoz.

Csak szemléltetésül: Az eredetiben említett „hordó”-mértékegység („bat”) 36,5 liter, a 100 „bat” tehát 36,5 hektoliter; ez 146 olajfa termésének felel meg, mert egy olajfa átlagos termése Palesztinában 120

kg olívbogyót, ill. 25 liter olajat tett ki; pénzbeli értéke mintegy 1000 dénár (= ezer napszám) volt. – A „zsák”-mértékegység pedig („kór”) a „bat” tízszerese, a 100 kór tehát 365 hektoliter; ez 42 hektár föld termésének felelt meg, pénzbeli értéke pedig mintegy 2500 dénár volt. – Hatalmas adósságokról van tehát szó. Az *engedmény* azonban (kb. 18 hl olaj, 73 hl búza) nagyjából azonos értékű, kb. 500 dénár, mivel az olaj sokkal drágább volt, mint a búza. (500 dénárból egy szegény ember 500 napig, azaz csaknem 1 év és 5 hónapig tudta eltartania a családját...)

Az intézőnek az 5-7. versben leírt eljárása két dolgot jelenthet:

a) Szorult helyzetében az 1. versben emlegetett vagyon-eltékozlás után okirat-hamisítás segítségével most gátlástalanul ismét *megrövidíti az urát*, az így keletkező hasznot pedig az adósoknak adja, amivel egyúttal cinkosává teszi őket.

b) Ezek az intézők sokszor nem annyi „bérleti díjat”, azaz termésrészt követeltek a legalsó szinten álló „albérlőktől”, azaz a földek tényleges megművelőtől (vagy a nagykereskedőtől), amennyit a földesúr kiszabott (s ami az ő „fizetésüket” is magában foglalta!), hanem (zsarolással vagy erőszakkal) sokkal többet, hogy ebből a többletből gyorsan meggazdagodjanak. Ez itt konkrétan azt jelenti: A bevádolt intéző *a szerződés megkötésekor* nem 50 hordó olajat, ill. 80 zsák búzát íratott az adóslevelekre, azaz nem annyit, amennyit a földesúr kiszabott, hanem 100 hordó olajat és 100 zsák búzát. *Most*, amikor el kell számolnia, és nagy valószínűséggel nélkülözés vár rá, a legokosabbat (és legegyszerűbbet) teszi, amit ebben a helyzetben tehet: elengedi a parasztnak (vagy a nagykereskedőknek) tartozásuknak azt a részét, amelyet a szerződéskötéskor ő zsarolt ki tőlük, vagyis a *plusz* 50 hordó olajat, illetve 20 zsák búzát.

Azzal, hogy ötvenet és nyolcvanot írnak az új adóslevélre, voltaképpen a földesúrral kötött *eredeti* szerződés jön létre, vagyis az intéző ez esetben nem az urát csapja be, nem annak vagyonából sikkaszt, hanem – a kizsarolt *plusz* olaj- és búzamennyiség elengedésével – *visszaadja a parasztnak* azt, amit jogtalanul követelt tőlük. (Effajta „állapot-helyreállításról” beszél Zakeus is, csak ő még ennél az intézőnél is nagylelkűbb, mert csalásainak négyszeres megtérítését ígéri: Lk 19,8.)

Az adósok persze mindkét esetben hálásak lesznek, és „befogadják majd házukba”, azaz vállalják megélhetésének – legalábbis átmeneti – biztosítását.

Nehéz elképzelni, hogy a példabeszédbeli úr megdicsérte intézőjét, de talán mégis lehetséges: például értelmezhető a rászédett úr *rezignált öniróniájaként*, amikor más földbirtokosok társaságában elmeséli, hogyan járt az intézőjével.

Lehetne ezt a dicséretet *fordítási hibával* is magyarázni. A héber *bareh* ige ugyanis általában azt

jelenti ugyan, hogy „áld, dicsér”, de eufémizmusként az ellenkezőjét is: „megátkoz, elátkoz” (ld. Jób 2,9; 1Kir 21,13). Hasonlóképpen az *arúm* melléknév sem csak azt jelenti, hogy „okos, értelmes”, hanem azt is, hogy „ravasz, furfangos, cseles”, és „álnok, alattomos” (ld. 1Móz 3,1).

Vagyis a mondat így is hangozhatna: „Ekkor az úr elátkozta az álnok intézőt...” Ami persze kézenfekvő lenne, csak hogy e lapos megállapítás esetén mi lenne a „poén” a történetben? És mi lenne Jézus mondanivalója? Az, hogy „ti se csináljatok ilyen csúnya dolgokat”? Ehhez nem kell példázatot költeni, és különben is magától értetődő.

A „poén” éppen az, hogy Jézus egy *negatív* magatartás által is szemléltetni tudja *pozitív* mondanivalóját – akárcsak az igaztalan bírót (Lk 18,1-5), a merénylőt (Tamás-ev. 98, ld. Mk-komm. 533. lábj., 3. bek.) vagy a hadba készülő király példázatával (Lk 14,31-32), s ráadásul az utóbbi bizonyos értelemben szintén az okosságot köti a hallgatók lelkére!

A példabeszéd és a belőle levont tanulság *eredeti címzettjei* minden bizonnyal vámosok és adóbérlők voltak. Jézus gyakran időzött társaságukban, mégpedig evés-ivás közepette (vö. Mk 2,15; Lk 7,34; 19,1-6). Egy ilyen alkalommal, *nekik* mondhatta el a vaskos zsványtörténetet, hiszen őket izgathatták leginkább az „élet- és vagyónbiztosítás” kérdései (vö. Lk 12,33b – 762. lábj.). S miközben azok jót szórakozhattak ennek a rafinált intézőnek a „sztóriáján”, Jézus az ő zsványeszüket vette célba: Egyszer holtbiztosan végéhez ér a mammonotok. Akkor barátokra lesz szükségetek, akik befogadnak titeket – nem szegényes vályogkunyhóikba, hanem az „örök sátrakba”.

Magyarázat

Ennek a példabeszédnek az értelmezése a Lukács-evangélium legvitatottabb problémái közé tartozik, és talán akkor sem járunk messze az igazságtól, ha úgy véljük, hogy a szinoptikus evangéliumok egyik legnehezebben értelmezhető helyével van dolgunk. Az értelmezést *tartalmilag* az teszi nehezzé, hogy Jézus egy súlyosan negatív viselkedést állít „példaként” hallgatói elé, amit bonyolít, hogy nem magától értetődő az 5-7. versben említett okirat-hamisítás lényege.

Formai szempontból aztán még több nehézségbe ütközünk, mert vitatható mind a 8a („Az úr megdicsérte...”), mind a 9. vers („Én is mondom nektek...”) jézusi eredete (a 8b-é pedig – „Mert e világ fiai okosabbak a maguk nemében, mint a világosság fiai” – kifejezetten cáfolható (ld. Lk-komm. 1024. lábj.) – márpedig mindhárom vers a példabeszéd egy-egy

értelmezését kínálja. Az alábbiakban két, a jézusi szemléletmódon belül lehetséges magyarázatot foglalkozok össze. (Azt bármely értelmezés esetén természetesen kizárhatjuk, hogy Jézus bűncselekmény elkövetésére biztatott volna.)

1) Ebben az esetben azt feltételezzük, hogy az 5-7. versben említett okirat-hamisítás újabb bűncselekmény az 1. versben említett vagyontékozláshoz képest, és hogy *Jézus csak a 8a verset fűzte hozzá* tanulságul a példabeszédhez, a 9.-iket már nem (bár az is lehetséges, hogy a példabeszéd eredetileg a jézusi magyarázat nélkül maradt fenn, tehát csak az 1-7. verset tartalmazta).

A példabeszéd mondanivalója ekkor *általános* jellegű: „Ahogyan az intéző egy nehéz helyzetből *okosan* kivágta magát, úgy kell mindenkinek *okosan* viselkednie az egész emberi élet megoldása (ha úgy tetszik, »Isten országa« és/vagy »az örök üdvösség«) szempontjából.” – A példabeszéd ekkor a Mt 7,24-27 // Lk 6,46-49 példázatával és a (későbbi betoldások nélkül felfogott) „tíz szűzről szóló” példabeszéddel (Mt 25,1-4) áll egy sorban, és az okosság *a helyes* – az ember életét a szó teljes értelmében megmentő – *cselekvést* jelenti, vagyis azt, hogy valaki nem csupán hallgatja Jézus tanítását, és lelkesedik érte, vagy szóban mond rá igent, hanem *tettekre is váltja*.

2) Ebben az esetben azt feltételezzük, hogy az 5-7. versben említett okirat-hamisítás jelentheti a gazdag ember (1. v.) újabb megkárosítását is, de az al-haszonbérlőkkel kötött eredeti szerződés helyreállítását is, és hogy *Jézus kommentárját* (esetleg a 8a verssel együtt) *a 9. vers tartalmazza*.

A példabeszéd mondanivalója ekkor *konkrét*: „Ahogyan az intéző azáltal biztosította *befogadását* az al-haszonbérlők házába, hogy *anyagilag* segített rajtuk, ti is azzal biztosíthatjátok *befogadásotokat* az »örök hajlékba«, hogy a »mammonnal«, *a pénzettekkel* segítetek a rászorulókon, s így »barátaikká« teszitek őket – ők ugyanis tanúskodni fognak mellettetek Istennél, aki azonosul azokkal az éhezőkkel, akiknek enni adatok...” (Vö. Mt 25,35-36!) – A példabeszéd ekkor ugyanazt fejezi ki, amit Jézus máskor is megfogalmazott: „Adjátok el birtokotokat, s az árát adjátok oda irgalmas adományként a szegényeknek... [Így] készítetek magatoknak maradandó kincset Istennél” (Lk 12,33), és konkrétan alkalmazott is például a gazdag ifjúra: „Add el mindazt, amit birtokolsz, és add a szegényeknek – így kincset birtokolsz majd Istennél” (Mk 10,21).

(2019. december 21.)

BULÁNYI GYÖRGY

TÉVEDHETETLEN

Csudálatos találkozó volt nálam 2008. március 29-én, szombat délután. Hatan voltunk együtt majd négy óra hosszat. Szolnokról jöttek hozzám húszas éveik közepén járó fiatalok. Ateista vagy vallásilag közömbös szülők gyermekei, többségük meg sincs keresztelve. De Bíró Lajost megérintette körünkben vagy tíz esztendővel ezelőtt a jézusi üzenet. S ő tovább is adta azt, s ennek gyümölcse volt a Lajos utáni nemzedéknek – köztük az ő két gyermekének is – mostani látogatása nálam. Keresztelésükre és többek között házasságkötésre is készülődnek.

Nem tudom, hogy ők is csodálatosnak érezték-e a találkozót. De nekem együttlétünket követően Jn 1, 35-39 versei jutottak eszembe, melyek János és András meghívásáról számolnak be. János evangélista meghívásuk után jó hetven évvel idézi fel találkozásukat Jézussal. Számára biztosan felejthetetlen volt, mert ennyi idő eltelte után is emlékezett még, hogy délután négy óra körül került sor rá, hogy a Jordán partján sétálgató Jézusnak ők ketten utána mentek. Jézus észlelte ezt, s megfordult, hogy megkérdezze őket: Mit akartok? Ők meg ezt válaszolták: Rabbi, hol lakol? – Jöjjetek, nézzétek meg! – felelte nekik Jézus. Az evangéliumi feljegyzés így fejeződik be: *Az nap nála maradtak, ez a tizedik óra körül történt* (Jn 1,39). A zsidóknál akkoriban a nap hajnali hat órakor kezdődött, tehát délután négy óra volt, amikor utána mentek Jézusnak. (Az én látogatóim is délután négyre jöttek – emlékezem is rá. Emlékezem, de nem hetven év után, csak két nappal később.)

Milyen lehetett az a találkozó? Ha lett volna magnó, amely megörökítette volna azt a kétezer év előtti délutánt, mit nem adnék érte. Ha lett volna magnó két napja a szobámban, s felvette volna a mi találkozásunkat, mit nem adnék... még ezért is. Miért adnék érte oly sokat? Ezt akarom Nektek most elmesélni. S bár nem volt magnó, amely megörökítse a kérdést, melyet Gábortól kaptam, de emlékezem rá és arra is, hogy hosszasan gondolkodtam, mit is feleljek rá. Egy jó percre elnémultam. Rákérdezett Gábor a Mt 16,18-19-ben olvasható jézusi szavakra. Ezekre: *Én is mondom neked: Te Péter vagy, s én erre a sziklára építem*

egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkösz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva. Azt kérdezte Gábor, hogy hogyan azonosulhatnak még odafent is azzal, amit Péter idelent megköt és megold – azaz jóváhagy vagy elvet.

Általában köpöm a választ, ha Jézus dolgaiban kérdeznek engem. Most nem így történt. Azt hiszem, hogy a KIO – a *Keressétek az Isten országát!* című és negyven éve megírt – hat vastag szamizdat kötetében nem fordul elő ez a szó, hogy tévedhetetlen. S biztosan tudom, hogy Jézus sem mondta sem magát, sem Pétert tévedhetetlennek. És ezért Gábornak sem tudtam azt válaszolni, hogy az I. Vatikáni Zsinat tévedhetetlenül megállapította, hogy Péter utódai, a pápák hit és erkölcs dolgában tévedhetetlenek. Hát ezért. S nemcsak azért, mert Hans Küng is már jó harminc-negyven éve megírta könyvét, melynek címe: *Unfehlbar? azaz Tévedhetetlen?* Hanem azért is, mert lassan annak is harminc éve lesz, hogy Lékai bíboros és négy felkért teológiai professzora dialógusra hívott, s ezen a dialóguson elhangozhatott és el is hangzott Lékai szájából az általa tévedhetetlennek gondolt szó: *Én és a jelenlevő professzor urak hivatalból képviseljük itt az egyház tévedhetetlen tanítását.* Magamban azt gondoltam ott és akkor, hogy tévedhetetlen és – még inkább – hivatalból tévedhetetlen emberekkel nem dialogizálok. Hangosan meg azt mondtam, hogy írják le kérdéseiket, s én azokat majd megválaszolom. Jó két órát birkóztak ott öten egymással, s nem engedtem álláspontomból: csak írásban válaszolok kérdéseikre.

Mért nem köptem tehát Gábor kérdésére is a választ? Mért gondolkodtam rajta annyit némán? Mért nem mondtam az I. Vatikáni zsinat megállapítását. Nem tehettem. Nem, mert barátainknak nem hazudunk, csak illetékteleneknek, csak ellenségeinknek hazudhatunk – ha nincs módunk kitérni a válasz elől. S most, amikor írom ezeket a sorokat, már hétfő délelőtt. Ahogy tudtam, felkészültem már a hétfő délutáni kisközösségi találkozómrá, s mikor befejeztem, eszembe jutott Gábor kérdése.

Vasárnap még nem, mert vasárnap meghalni sem volt időm. Reggel volt a szokásos havi – két órás – ifjúsági mise, majd 11 óra felé jött Pista, hogy elvigyen Inárcsra pót-vasmisémmre a Hangosok számára, és csak este hét óra utánra hozott haza. Kimerültem tőle, s hétfő

reggel csak nyolc utánra tudtam úgy-ahogy összekaparni magam... Mért voltam tehát egy percig néma? Ennyire gyengül már emlékeztem? Nem adtam meg a választ én már negyven éve Gábor kérdésére a KIO-ban?

Elővettem, a KIO *Mutatók* kötetét, s találtam a két kérdéses mátéi versre vonatkozó 12 lapszámot is. Megnéztem mindet egyenként. Elolvastam, amit 40 évvel ezelőtt ezekről a Máténál található versekről írtam. S az eredmény: nem szembesültem a KIO-ban Gábor kérdésével. Ezért gondolkodtam válaszom előtt annyit. Gábor mellett ült. Rátettem kezem a kezére, s ezt mondtam Gábornak: Jézus úgy mondhatta, amiket mondott, hogy bízott tanítványaiban, bízott Péterben. Bízott bennük, hogy azt fogják mondani, amit tanított nekik. Ahogyan én is bízom Bennetek, akiket az elkövetkező hónapok során majd megkeresztelek és megesketek azon az alapon, hogy hisztek abban, amit Jézus tanított. Bízom benne, hogy azt fogjátok mondani, amit közösségeinkben tanultok arról, hogy miféle Ország az, amit keresnünk kell. Bízom benne, mert Isten azt írta bele mindnyájunk szívébe, amire megteremtett minket. Azt, hogy szeressük egymást még az ellenségeinket is: keresztre feszítőinket is.

S nem mondtam Gábornak a folytatást, amit a fentiekben leírtam. Nem, mert akkor és ott, szombat délután még nem is gondoltam az I. Vatikáni Zsinatra. De most igen, és mondom, amit gondolok. Mindannyian az Isten gondolatát képviseljük, amikor a szeretet szavát mondjuk azzal a tartalommal, amelyet Jézus adott ennek a szónak. Tévedhetetlenül? Igen, tévedhetetlenül. Mindig, amikor a szeretetet mondjuk. S csak ez magyarázhatja, hogy amit mond akár Péter, akár Gábor, mind megállja majd a helyét, és érvényes lesz idelent is, odafent is. S ha a földön nem is veszik figyelembe azok, akiknek más az istenük, mint Jézusnak, a mennyben biztosan elfogadott lesz, mert ennyit jelent a megkötés. Az ellenkezője pedig biztosan elvetett lesz, mert ennyit jelent az oldás.

És válaszomat mind a hatan elfogadták, mert nem tekintélyelvű volt a válasz, hanem szeretet elvű.

S most magamat kérdezem: Lehet tekintély nélkül élni? Nem lehet. Hiszünk szüleinknek, s ha nem hiszünk, megégetjük a kezünk, amikor a forró kályha vasajtájához nyúlunk, s megtanuljuk tőlük, mi válik javunkra. És felnőtt korunkban is hiszünk annak, aki úgy szeret minket, ahogy a szüleink. Elhagyjuk érte anyánkat-apánkat. És hiszünk abban, aki azt reméli, hogy mindannyian az ő szerelmetes lányai és fiai va-

gyunk, ahogyan Jézus is az Atya szerelmetes Fia volt. Megtanuljuk Tőle, hogy nem tehetünk olyat, amit nem kívánunk magunknak. Azt, hogy nem uralkodhatunk másokon. Azt, hogy nem lehet három cipőnk, amíg él olyan a földtekén, akinek csak kettő van. Azt, hogy nem döngölhetünk bele senkit sem a betonba. Mondhatom mindezeket a színéről is. Feltétlen hittel hiszünk abban, aki arra tanít minket, hogy mindenkit szeretnünk kell.

Azt tanítja, hogy kicsi vagyok én, s ezért másoknak szolgálni születtem én. Azt, hogy akármilyen okos, erős meg ügyes is vagyok, engem sem illet meg több, mint ami mindenkinek jár: a napi egy dénár. Azt, hogy szótáramból ki kell törőlnöm az ölés szót, hogy csak az ölelés maradjon a helyén. Azt, amit Babits úgy mondott, hogy *az a véres Isten nincsen*. S a véres embernek se legyen helye a Földön, mert a mennyben úgy sincs.

Nem lehet tekintély nélkül élni, az Isten és az ő gyermekeinek tekintélye nélkül. De csak a szeretet-elvűeket illeti meg a tekintély!

Ember hol élsz te? A Földön? Ott az uraké a tekintély. A főpapoké, az írástudóké, a véneké. A királyoké meg a helytartóké, akik a szeretet-elvű Jézust nagyon hamar, már három év után a keresztre parancsolják.

Úrmentes világban akarok élni a Földön. Az urak tekintélye nélküliben. Ott, ahol csak a szeretet-elvűeknek van tekintélye.

Milyen ez a tekintély? Azt hiszem, hogy tévedhetetlen.

P. D. OUSPENSKY

EGY ISMERETLEN TANÍTÁS TÖREDÉKEI A TUDÁS ELOSZTÁSÁNAK IGAZSÁGTALANSÁGÁRÓL

Állandósult csoportunkban az egyik beszélgetésnél megkérdeztem G.-t: „Ha az ókori tudományt megőrizték és ha létezik a mi tudományunktól eltérő, sőt ezeket felülmúló tudás, miért van olyan gondosan eltitkolva, miért nem válhat közös tulajdonná? Miért van, hogy azok az emberek, akik birtokolják ezt a tudást, nem engedik, hogy bekerüljön az élet általános körforgásába a hazugság, a gonoszság és a tudatlanság elleni küzdelem érdekében?”

Úgy gondolom, ez az a kérdés, ami általában minden

elmében felmerül az ezoteriával való első találkozáskor.

„Erre két válasz van” mondta G. „Először is ez a tudás nincs elrejtve; másodsor, ennek nagyon sajátos jellege miatt nem lehet közös tulajdon. Vegyük a második pontot először. Bebizonyítom önöknek, hogy ez a *tudás* (hangsúlyozta a szót) sokkal könnyebben elérhető azoknak, akik képesek azt elsajátítani, mint ahogy azt általában gondolják; minden nehézség abból ered, hogy az emberek nem akarják, vagy nem képesek azt átvenni.

De mindenekelőtt meg kell érteni, hogy ez a tudás nem lehet mindenkié. Még túl sok emberé sem. Ilyen a törvény. Önök ezt nem értik, mert nem fogják fel, hogy a tudás, mint minden más a világon, *anyag*. Anyagi, ami azt jelenti, hogy az anyagság minden tulajdonságát birtokolja. Márpedig az anyagság egyik első tulajdonsága az, hogy a mennyisége mindig korlátozott, vagyis, hogy egy bizonyos helyen egy bizonyos időben csak korlátozott mennyiség létezik belőle. Még a sivatag homokja és a tenger vize is változatlan, pontosan meghatározott mennyiségben van jelen. Ha tehát a tudás anyag, ez azt jelenti, hogy meghatározott mennyiség van belőle egy adott helyen és adott időben. Azt lehet mondani, hogy egy bizonyos időszak, mondjuk egy évszázad folyamán, egy bizonyos adott mennyiségű tudás áll az emberiség rendelkezésére. De, mint a mindennapi élet megfigyeléséből tudjuk, a *tudás anyaga* különböző minőségű lehet, attól függően, hogy kisebb, vagy nagyobb mennyiségben van felvéve. Nagy mennyiségben felvéve egy embernél, vagy mondjuk egy kis csoportnál nagyon jó eredményt ad; kis mennyiségben, vagyis nagyon sok ember által felvéve, semmilyen eredményt nem ad, vagy még negatív eredményt is hozhat, a vártak ellenkezőjét. Így, ha egy bizonyos mennyiségű tudás sokmillió ember között oszlik meg, minden egyén nagyon keveset kap belőle, és ez a kis mennyiségű tudás nem változtat semmit sem az életében, sem a dolgok megértésében. És bármilyen nagy tömeg ember kapja ezt a kis mennyiségű tudást, semmit sem fog változtatni az életükön kivéve, hogy talán még bonyolultabbá teszi.

De ha ellenkezőleg, nagy mennyiségű tudás tömörült kevés embernél, akkor ez a tudás nagy eredményeket ad. Ebből a szemszögből nézve sokkal előnyösebb, ha ezt a tudást kevés ember őrzi és nincs szétszórva a tömeg között.

Ha tárgyak bearanyozásához egy bizonyos mennyiségű aranyat veszünk, tudnunk kell, vagy ki kell számítanunk, hogy pontosan hány tárgy aranyozható be ezzel a mennyiségű arannyal. Ha nagyobb mennyiséget próbálunk bearanyozni, az aranyozás nem lesz egyenletes, foltos lesz, és a tárgyak még sokkal csúnyábbak lesznek, mintha nem lennének aranyozva; így végül az aranyunkat elpocsékoljuk.

A tudás elosztása pontosan ugyanezen az elven alapszik. Ha a tudás mindenkinek megadatott, senki

sem kap semmit. De ha csak kevés embernek van fenntartva, akkor nem csak megőrzik, amit kapnak, hanem gyarapíthatják is.

Ez a teória első pillantásra nagyon igazságtalannak tűnik, mert azoknak a helyzete, akiktől a tudást megtagadták azért, hogy páran többet kaphassanak, nagyon szomorúbbnak, meg nem érdemeltebbnek látszik, mint amilyen valójában. A valóság azonban egészen más; a tudás szétosztásában nincs semmi igazságtalanság.

A tény az, hogy a legtöbb embernek egyáltalán nem kell a tudás és az általános kiosztásban még a mindennapi élethez szükséges részt sem veszik el. Ez különösen a kollektív örület időszakában válik nyilvánvalóvá; a háborúkban, forradalmakban, mikor úgy látszik, hogy az emberek még azt a kis józan eszüket is elvesztik, amijük volt és teljes automatákká válnak, átadják magukat a mértéktelen rombolásnak, mintha még létfenntartási ösztönüket is elvesztették volna. Ennek következtében rendkívül nagy mennyiségű senki által nem igényelt tudás marad, és áll rendelkezésére azoknak, akik képesek felismerni értékét.

Nincs ebben semmi igazságtalanság, mert azok, akik ezt a tudást megkapják, nem vesznek el senkitől semmit, csak azt használják, ami másoknak nem kell, ami egyébként elveszne, ha nem vennék el.

Az egyesek által összegyűjthető tudás, annak mások által való visszautasításától függ.

Vannak időszakok az emberiség történetében, melyek általában egybeesnek a kultúrák és civilizációk hanyatlásának kezdeteivel, amikor a tömeg jövőtehetetlenül elveszti józan eszét és kezdi mindazt elpusztítani, amit évszázadok és évezredek kultúrái építettek fel. A tömeg örületének ilyen korszakai, amik gyakran egybeesnek geológiai kataklizmákkal, klímaváltozásokkal és hasonló bolygójelenségekkel, óriási mennyiségű tudásanyagot szabadítanak fel. Ilyenkor fontos munka azt összegyűjteni, ami különben elveszne. Így a szétszórt tudásanyag összegyűjtése gyakran egybeesik a kultúrák és civilizációk hanyatlásával és széthullásával.

A kérdésnek ez az oldala világos. A tömeg nem törődik a tudással, nem kér belőle és vezetői saját önző érdekükben a félelmet és ellenszenvet próbálják megerősíteni bennük mindentől, ami új és ismeretlen. A rabság, amiben az emberiség él, ezen a félelmen alapul. Még elképzelni is nehéz minden borzalmát ennek a rabságnak. De az emberek nem értik, hogy *mit* vesztenek. És hogy megértsük ennek a rabságnak az okait, elég megfigyelni hogyan élnek az emberek, mi az életük célja, mire vágnak és törekednek, mire gondolnak, miről beszélnek, mit szolgálnak és mit imádnak. Gondolják meg, hogy mire megy a jelenkori művelt társadalom pénze: ha a háborút félre is tesszük, fontolják meg, minek van a legmagasabb ára, mi vonzza a legnagyobb tömeget? Ha egy pillanatra

elgondolkodunk ezeken a kérdéseken, világos lesz, hogy az emberiség jelenlegi állapotában, az érdekkörökben melyekben él nem várhat el mást, mint ami van. De ahogy már mondtam, ez nem is lehet másképpen. Képzeljék el, hogy az egész emberiségnek fél kiló tudás jut egy évben. Ha ez a tudás a tömegek között lesz szétosztva, mindenki olyan keveset kap, hogy ugyanolyan ostoba marad, amilyen volt. De mivel, csak nagyon kevesen akarják ezt a tudást, azok akik kérik, kaphatnak mondjuk mindegyik egy magnyt és így megkapják azt a lehetőséget, hogy intelligenciájuk fejlődjön. Nem lehet mindenki intelligens, még ha kívánja sem. És ha intelligenssé válnának ez sem segítene, mert létezik egy általános egyensúly, amit nem lehet felborítani.

Ez az egyik oldal. A másik az, ahogy már említettem senki sem rejt el semmit; nincs itt semmi misztérium. De az igazi tudás elnyerése vagy átadása óriási munkát és nagy erőfeszítést követel attól, aki adja és attól is, aki kapja. Akiknek birtokukban van ez a tudás mindent megtesznek, hogy átadják és megosszák a lehető legtöbb emberrel, hogy megkönnyítsék annak megközelítését és hogy képessé tegyék őket felkészülni az igazság átvételére. De tudást nem lehet ráerőszakolni senkire és ahogy már mondtam, ha pártatlanul vizsgáljuk az átlagember életét, hogy mivel tölti napját és milyen dolgok érdeklik, az azonnal bebizonyítja, hogy lehetetlen ezt a tudást birtokoló embereket azzal vádolni, hogy nem kívánják továbbadni, vagy másokat megtanítani arra, amit ők már tudnak.

Aki a tudást akarja, annak magának kell a kezdeti erőfeszítéseket megtennie, hogy megtalálja a forrását, azt megközelítse, segítségül véve az útbaigazításokat, amiket mindenki megkaphat, de amiket az emberek általában nem akarnak meglátni, vagy felismerni. Nem jöhet a tudás az emberekhez ingyen, saját erőfeszítéseik nélkül. Ezt elfogadják, ha a megszokott tudományról van szó, de amikor a *nagy tudományról* van szó, ha egyáltalán elfogadják létezésének lehetőségét, akkor másra számítanak. Mindenki nagyon jól tudja, hogy ha az ember meg akar tanulni kínaiul, ahhoz néhány évi komoly munkára van szükség; mindenki tudja, hogy 5 évre van szükség az orvostudomány lényegének megértéséhez és talán kétszer ennyi időre a festészet és a zene tanulmányozásához. És mégis vannak elméletek, amelyek azt állítják, hogy a tudást el lehet érni minden egyéni erőfeszítés nélkül, *még alvásban* is. Az ilyen teóriáknak már a létezése is megmagyarázza, hogy miért nem érheti el az embereket a tudás. Ugyanakkor lényeges megérteni, hogy egy ember *önálló* erőfeszítései valamit elérni ez irányban nem hozhatnak semmi eredményt. Az ember a tudást csak azok segítségével tudja elérni, akiknek az már megvan. Ezt kezdettől fogva meg kell érteni. *Attól kell tanulni, aki már tud.*”

LEVELESLÁDA

DÖRY ISTVÁN

KEDVES SZERKESZTŐSÉG!

Nagyon köszönöm Király Áron novelláját. Nekem a balesetről és a cigarettáról szolt, amellet nem mindennapi szépirodalmi élmény is.

A halállal kapcsolatban két metaforát alkalmaz a kórboncnok: a születés és a hernyók átalakulásának képét. De mivel beszélgető partnere is biológiában jártas, akár így is folytathatták volna az együttgondolkodást:

Amikor egy magzat a világra jön, többféle átalakulás megy végbe az erre szakosodott szervezetében (a szívsvény lezárulása, a fellégzés, a köldökszínór elvesztése), de ezek nem járnak széteséssel, öntudatvesztéssel vagy szervezetlen sejt bomlással. Vannak olyan lények, ahol irányított visszafejlődés zajlik le, pl. a kiscsirke, amikor kikel a tojásból, rohamosan elveszíti az erős nyakizmát és csördudorát, amivel a tojást feltörte. Itt irányított sejt bontási folyamatok zajlanak, az ún. apoptózis, aminek genetikájáért 2002-ben orvosi Nobel-díjat adtak. Hasonló folyamatok zajlanak le az őszi levelekben, vagy az anyai emlőben az elválasztás után. Ennek semmi köze az egyed széteséséhez vagy halálához.

A másik hasonlat, ami sok szépirodalmi alkotásban visszatér, a hernyók metamorfózisa. Ez is apoptózis, programozott sejt bontás. Tényleg durva, hogy mennyi minden elfolyósodik a hernyó burkában, de a gének második hullámának működéseként ebből a masszából, mint embrió a tojásból, újra felépíti magát egy más szerkezetű lény - aminek mindkettőt tudja a génállománya.

Sem a magzatoktól, sem a hernyóktól nem tudjuk megkérdezni, hogyha volna tudatuk, az vajon hogyan vészelné át egy ekkora átrendeződést.

A halál azonban nem ilyen. A test feladja a küzdelmet, és más lények meg a kémia irányítják a szétaprózódás folyamatát. Itt legföljebb a bioszféra szintjén lehetne keresni egy olyan egységet, amiben mindig is benne

vagyunk, benne voltunk, és halálunkkal sem szakadunk ki a körforgásból.

A novella csúcspontján, a hernyókhöz hasonlóan újjászületünk „egy teljesen más lélekállapotba”. Itt azt kell átgondolni, hogy van-e lelkünk, amikor még élünk ☺, és mi történik voltaképpen a halállal. Csak elgondolkodtatóul felteszek néhány kérdést: Mi van, amikor alszunk (de ugyanazzá ébredünk fel)? Mi van az öntudatra ébredésünk előtt sok hónapig? Mi van, amikor megbolondul egy személy, és rá se lehet ismerni? Mi van az eszméletlen, esetleg kómás, esetleg sztrókos, esetleg narkós személlyel – aki visszatér, vagy nem tér vissza, kis lelki torzulással tér magához - egyszerre vagy fokozatosan - esetleg magához tér, de rá se lehet ismerni?

Nem vagyok hivatott mindezeket a bonyolult kérdéseket megválaszolni, de azt látom, hogy túlzó egyszerűsítés, hogy a lélek van... előtte valahogyan van (vagy nincs)..., a halál után pedig egy másik lélekállapotba újjászületik. Minden elalváskor, minden ájuláskor ezt gyakoroljuk, meg amikor „csökkentett módban” bootolunk; és életünkben egyszer-kétszer találkozunk olyan vízbefültakkal, demenciásokkal vagy skizókkal, ahol elgondolkodhatunk az effajta újjászületés bonyodalmairól.

Az biztos, hogy ez nem apoptózis, nem metamorfózis, nem irányított átalakulás, vedlés. Az a „halál”, ahonnan van visszatérés, az még nem halál. Az igazi halálban a bioszférába és geokémiába oldódunk, ami sem a személyünket, sem a génjeinket nem kíméli. A többire a halál majd megtanít...

Addig is kérem, hogy ne dohányozzunk, ne kínáljunk fiatal mentősöket cigarettával, és menjünk olyan sebességgel, amitől egy rugalmas, fiatal test nem esik dirib-darabokra. Volt élet a sebesség előtt...

Pista

GYOMBOLAI MÁRTON

ISTEN ÚTJÁN

A Föld felett egy végtelen erő,
Élet-halál Örök Ura ő.

Messze túl a földön gondon-kincsen
Örködik fölöttünk az Isten,
És tanítja lányát és fiát: Szeretetből épül szebb világ!

Mely megtanít szeretni és adni,
Urunk útján hűen megmaradni.

Örömmel vagy keresztrel a háton
A SZERETETET úr lesz a világon.

Add a kezed erre örök hitben,
S Keresztrel jár előtted az Isten.

***

SZENTSÉGIMÁDÁS...

Kis kerek ostya, végtelen Remény,
Az Isten van az asztak közepén! Miket a szíved
némán mond csak el: Ő mégis hallja, szeret és
figyel. Amit keverten hoztunk most ide: Már tisztán
látja szép szelíd szeme.

Belőle árad az a tiszta fény, Amitől látom: hol is
tartok én, S tovább az utam merre kanyarog,
Amelyen járva őhozzá jutok.
S ha torpannék roppant gát előtt,

Ez Ostya-Isten ád olyan erőt, Melytől a Lélek
bennem szárnyra kel, És a gáton hitem átemel...
Mester! Tehozzád indul most a láb: Vezess utadon,
én Uram, tovább!

X-X-X-X